

Vergaderjaar 2009–2010

30 517

Evaluatie van hoofdstuk 13 van de Telecommunicatiewet

Nr. 16

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 14 januari 2010

De vaste commissie voor Justitie¹ heeft op 26 november 2009 overleg gevoerd met minister Hirsch Ballin van Justitie over:

- **de brief van de minister van Justitie d.d. 27 mei 2008 inzake tapstatistieken tweede helft 2007 (30 517, nr. 6);**
- **de brief van de minister van Justitie d.d. 2 september 2009 inzake tapstatistieken over het jaar 2008 (30 517, nr. 13);**
- **de brief van de minister van Justitie d.d. 2 september 2009 met het verslag van het schriftelijk overleg inzake tapstatistieken tweede helft 2007 (30 517, nr. 14);**
- **de brief van de minister van Justitie d.d. 10 november 2009 inzake de tapstatistieken eerste helft jaar 2009 (30 517, nr. 15).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand stenografisch verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Justitie,
De Pater-van der Meer

De griffier van de vaste commissie voor Justitie,
Nava

¹ Samenstelling:

Leden: De Wit (SP), Van der Staaij (SGP), Arib (PvdA), ondervoorzitter, De Pater-van der Meer (CDA), voorzitter, Çörüz (CDA), Joldersma (CDA), Gerkens (SP), Van Haersma Buma (CDA), Van Velzen (SP), Van Vroonhoven-Kok (CDA), De Krom (VVD), Azough (GroenLinks), Timmer (PvdA), Griffith (VVD), Teeven (VVD), Verdonk (Verdonk), De Roon (PVV), Roemer (SP), Pechtold (D66), Heerts (PvdA), Thieme (PvdD), Kuiken (PvdA), Bouwmeester (PvdA), Van Toorenburg (CDA) en Anker (ChristenUnie).

Plv. leden: Langkamp (SP), Van der Vlies (SGP), Besselink (PvdA), Aasted Madsen-van Stiphout (CDA), Jager (CDA), Jonker (CDA), Leijten (SP), Sterk (CDA), Ulenbelt (SP), Jan de Vries (CDA), Weekers (VVD), Van Gent (GroenLinks), Dijsselbloem (PvdA), Dezentjé Hamming-Bluemink (VVD), Van Miltenburg (VVD), Zijlstra (VVD), Fritsma (PVV), Karabulut (SP), Koşer Kaya (D66), Gill'ard (PvdA), Ouwehand (PvdD), Spekman (PvdA), Bouchibti (PvdA), Smilde (CDA) en Slob (ChristenUnie).

Voorzitter: Van Toorenburg

Griffier: Nava

Aanwezig zijn vijf leden der Kamer, te weten: Van Toorenburg, Gerkens, Heerts, Teeven, Peters,

en minister Hirsch Ballin van Justitie, die vergezeld is van enkele ambtenaren van zijn ministerie.

De **voorzitter**: Dames en heren, welkom bij het overleg over tapstatistieken.

Mevrouw **Gerkens** (SP): Voorzitter. «Tapstatistieken». Ik wil om te beginnen voorstellen dat wij hiervoor een andere benaming kiezen. Mijn fractiegenoten denken dat het gaat om het aantal biertjes dat in het afgelopen weekend is getapt, en dat kan toch de bedoeling niet zijn! Wij zijn wel wereldkampioen. Niet in biertjes tappen, maar in afluisteren, en dat is geen goed nieuws. In geen enkel ander land wordt er zoveel afgeluisterd als in Nederland. In landen als de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, maar ook België en Frankrijk, gebeurt dat veel minder. Duitsland luistert iets meer af, maar dat is dan ook een veel groter land. Maar wij zijn dus kampioen. Per dag worden in Nederland gemiddeld 2254 telefoons afgetapt en dat zijn per jaar zijn meer dan 26 000 telefoonnummers. Dat is exclusief de aantallen van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, want die cijfers krijgen wij van de minister niet, en dat is vreemd. Volgens mij zouden wij die aantallen best kunnen krijgen, zolang wij maar niet weten wie er worden getapt. Ik begrijp dat er in de PvdA ook zo over wordt gedacht, dus wellicht zegt minister Hirsch Ballin daar in zijn termijn nog iets over.

Wij willen graag dat hierover opening van zaken wordt gegeven en hetzelfde geldt voor het aantal internettaps, want ook daarover krijgen wij nog steeds geen cijfers. Het heeft ook heel lang geduurd voor deze cijfers openbaar werden. Mijn fractie heeft er al heel lang om gevraagd, en nu eindelijk openbaar geworden is dat het OM in Nederland daadwerkelijk buitengewoon veel afluistert, moeten wij het daar eens goed over hebben. Afluisteren is een ingrijpend middel waarmee terughoudend moet worden omgegaan, omdat het een zeer forse inbreuk op de privacy betekent.

De heer **Teeven** (VVD): Is het mevrouw Gerkens bekend dat Nederland ook wereldkampioen is in het zo weinig mogelijk inzetten van criminele informanten? Gelukkig maar, zou ik zeggen. Nederland is tevens wereldkampioen in het op zeer kleine schaal toepassen van infiltratie. En ook in het niet doorlaten van verdovende middelen, na Van Traa. Om in dit land boeven te vangen, moet je toch over enig opsporingsmiddel beschikken? Is dit de SP-fractie duidelijk? Hoe kan men dan zeggen dat het slecht is dat er door politie en justitie in Nederland zoveel getapt wordt?

Mevrouw **Gerkens** (SP): Als dat allemaal zo zou zijn dankzij die vele taps, zou ik hier zeggen: «Minister, u doet goed werk.» Maar dat weten we niet, dat is niet duidelijk. De effectiviteit van de taps is niet bekeken en onderbouwd en daarom zet ik er vraagtekens bij. Ik ben niet a priori tegen taps, helemaal niet. Zeker niet als die nodig zijn voor de opsporing van criminelen. Maar we moeten wel zorgen dat het effectief blijft, en effectiviteit is hier gewoon niet bewezen.

De heer **Teeven** (VVD): Dat is een dubbel verhaal. Politie mensen maken een proces-verbaal als een tap verleend moet worden. Officieren van justitie bekijken aan de hand daarvan of er een vordering moet worden gedaan. Ook hebben wij in dit land rechters-commissarissen – onafhankelijke rechters, waar de SP ook zeer aan hecht – die beoordelen of de tap

moet worden verleend. Dat doen die mensen allemaal niet als er in het kader van opsporing geen belang zou zijn. Hoe kan mevrouw Gerkens als Tweede Kamerlid dan roepen: «Dat kan allemaal niet, het is te veel»? Er wordt door meerdere mensen zorgvuldig naar gekeken en het is in de wet omschreven. Kan mevrouw Gerkens uitleg geven?

Mevrouw **Gerkens** (SP): De heer Teeven roept zelf nogal wat. Ik ben overigens verbaasd, want de heer Aptroot – van dezelfde partij – stond gisteravond in de Kamer over de kastjes in de auto's nog te verkopen dat het toch zo slecht gesteld is met de privacy. Maar als er geen auto aan te pas komt, is de heer Teeven opeens niet meer zo bezig met de privacy. Het gaat mij erom dat de effectiviteit niet bewezen is. En daar zou het de heer Teeven ook om moeten gaan. Ik heb zelf herhaaldelijk aan de minister gevraagd om aan te geven wat de effectiviteit is van die hoeveelheid taps. Ook andere partijen hebben dat gedaan. Ik zeg: plaats een tap waar die nut en noodzaak heeft en effectief kan zijn. Op dit moment worden er zóveel taps geplaatst, dat het aantal fouten dat daarbij gemaakt wordt toeneemt en de effectiviteit afneemt. Ik sta hierin niet alleen, ook hoogleraren en mensen die bij het OM werken zeggen dat. Het enige wat ik vraag is om daarmee beter te werk te gaan. Niet alleen in verband met de privacy, maar ook met het oog op de inzet en capaciteit die ervoor nodig is. Al die taps moeten worden afgeluisterd en het kost geld om mensen daarop in te zetten, mensen die we hard nodig hebben voor de criminaliteitsbestrijding. Ook de tolken die moeten worden ingezet om taps te vertalen, kosten geld. Als je dus niet goed kijkt naar de effectiviteit, of naar wannéer je zo'n tap gebruikt, kost dat weggegooid energie, moeite en geld, die we beter zouden kunnen gebruiken om boeven op te sporen.

De heer **Teeven** (VVD): Ik constateer dat de SP-fractie zegt dat de politie in Nederland haar werk niet goed doet, dat officieren van justitie hun werk niet goed doen, dat de rechters-commissarissen hun werk niet goed doen, en dat alleen hoogleraren en journalisten die er van buitenaf naar kijken weten hoe het zit.

Mevrouw **Gerkens** (SP): Ik heb het over een hoogleraar die bij het OM werkt en een artikel schreef in Trouw. Volgens mij is «van buitenaf» hier dus niet aan de orde. Ik zeg niet dat men het werk niet goed doet, ik zeg alleen dat ik graag wil weten wat de effectiviteit is van het plaatsen van zoveel taps. En ja, er worden ook boeven mee gevangen, maar volgens mij kan dat ook met minder taps.

Laat duidelijk zijn dat ook wij de meerwaarde zien van de bevoegdheid telefoons te tappen. Ik zeg dan ook niet dat we dat niet meer moeten doen. Het heeft zijn waarde bewezen in de opsporingsonderzoeken, maar het is wel heel massaal. Daar plaatsen wij vraagtekens bij. De minister benadrukt steeds dat het aantal taps niets zegt over nut en noodzaak van de taps. Als we dat zouden willen weten, zouden we in elk geval ieder tapbevel afzonderlijk moeten beoordelen. Volgens de minister gebeurt dat nu al zorgvuldig, maar dat vraag ik mij af.

De vraag blijft: waarom tappen wij in Nederland zoveel meer dan in andere landen en waarom kunnen wij daar geen conclusies aan verbinden? Het is erg gemakkelijk om te stellen dat andere landen een ander rechtssysteem hebben en andere opsporingsmethodes gebruiken. De minister relateert daarmee het getal. Op papier is het in orde, de artikelen 126t en 126m van het Wetboek van Strafvordering stellen de voorwaarden. De officier van justitie kan alleen indien het onderzoek dit dringend vordert, een tapbevel geven. De rechter-commissaris moet hiervoor een machtiging afgeven en toetst ook aan de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. In theorie is dat goed en zorgvuldig, maar hoe staat het met de praktijk? Zegt het onderzoeksteam niet te gemakkelijk «doe mij maar die tap», zonder verder na te denken over de effectiviteit ervan op

het betreffende onderzoek? Wordt er wel gekeken naar het doel van de tap? Wat kost het aan menskracht en aan tolken? En hoe lang moet de tap duren en hoe groot moet de kring zijn die getapt wordt? De SP stelt voor dat voortaan, naast de toetsing op het wetboek, ook een plan van aanpak meegaat naar de officier van justitie en de rechter-commissaris, zodat zij alle aspecten kunnen meenemen in hun beslissing. Achteraf zal er kritisch gekeken moeten worden of die tap noodzakelijk is geweest. Is de minister bereid dit te doen? Want zo wordt de beeldvorming vermeden dat een tap gemakkelijk te verkrijgen is. Laten we eerlijk zijn, door wetenschappers worden rechters-commissarissen inmiddels oneerbiedig «de stempelmachines» genoemd. Daarnaast gaat het verhaal dat in de meeste gevallen de agent 's ochtends de tap aanzet om de opgenomen gesprekken van de vorige dag uit te luisteren. Mijn fractie denkt dat er minder en effectiever zou kunnen worden getapt. Ik ben het eens met hoogleraar van het OM Frielink, die in Trouw van 19 september zegt dat er zóveel wordt getapt, dat niet eens alle gesprekken kunnen worden uitgeluisterd. En hoe meer je aftapt, hoe groter de kans is dat er een gesprek tussen zit met de geheimhouders – zoals een advocaat – waardoor de strafzaak alsnog onderuit kan gaan. Er kan ook een gesprek tussen zitten met Meld Misdad Anoniem, waardoor een slachtoffer in gevaar komt. Dit zijn ernstige fouten. Mijn fractie is van mening dat de effectiviteit van het aftappen van telefoons en het gebruik ervan in de praktijk opnieuw zou moeten worden onderzocht. Wij zeggen dit niet om opsporingsambtenaren te pesten. Als het in het kader van het onderzoek nodig is om af te luisteren moet dat gewoon gebeuren. Echter, het onderzoek waaruit de effectiviteit van de telefoontaps zou moeten blijken, is inmiddels dertien jaar oud en dateert uit 1996. Ik heb geen behoefte aan een onderzoek waaruit blijkt dat opsporingsambtenaren af en toe zeggen «dat een en ander inderdaad goede resultaten oplevert en dat het belangrijk kan zijn voor grote onderzoeken». We weten dat dit vooral opgaat voor georganiseerde en/of seriematig gepleegde misdrijven. Maar waarom zouden we tappen niet kunnen beperken tot die soort zaken? Zijn er geen andere opsporingsmethoden, die minder ver gaan, maar hetzelfde resultaat bereiken? Hoelang duurt een telefoontap gemiddeld? Dat weten wij allemaal niet. Moet een zittingsrechter niet uitgebreider de noodzakelijkheid van taps gaan beoordelen? Mijn fractie vraagt het WODC opnieuw te kijken naar de effectiviteit van de tap en de hoeveelheid taps. Het laatste onderzoek is oud en de wet is inmiddels veranderd. Vroeger was het zo dat er een redelijke kans aanwezig moest zijn om de verdachte aan de lijn te treffen. Wil de minister het WODC daartoe opdracht geven? Daarnaast wil ik weten of mensen wel altijd goed op de hoogte gesteld worden. De notificatieplicht is op papier goed geregeld, maar volgens enkele advocaten en hoogleraren gebeurt dit bijna nooit. Ik vraag aan de minister hoe dat zit.

De heer **Teeven** (VVD): Moet de telefoon van een oud vrouwtje dat door twee jonge verdachten op straat in Amsterdam-Zuid van haar telefoon wordt beroofd, naar het oordeel van de SP-fractie onder de tap om te proberen die daders te achterhalen? Dit heeft niets met georganiseerde misdaad te maken.

Mevrouw **Gerkens** (SP): Het is niet aan mij om dat te beoordelen. Ik vraag de minister wat de effectiviteit is van de taps. Als de heer Teeven zegt dat de 13 223 taps die in de eerste helft van 2009 zijn gezet, bedoeld waren om de mobieltjes van oude vrouwtjes te achterhalen, dan geloof ik hem echt niet. Ik heb helemaal niet gezegd dat taps nooit nuttig zijn. Ik betoog hier niet dat we helemaal niet meer moeten tappen.

De heer **Teeven** (VVD): Ik constateer dat de SP een obligaat verhaal afsteekt. Enerzijds vindt men dat er wel boeven gevangen en misdrijven

opgespoord moeten worden, maar anderzijds moet er niet te veel getapt worden. Als er concrete vragen gesteld worden, kan mevrouw Gerkens die heel simpele vraag niet eens met ja of nee beantwoorden. Ik kan nog tien vragen stellen over praktijksituaties die niets te maken hebben met georganiseerde misdaad, en waarbij het volgens de VVD-fractie in al deze gevallen heel goed is dat er in Nederland vooral getapt wordt. Want daarmee sporen we dit soort ettertjes gewoon op.

Mevrouw **Gerkens** (SP): Het mag duidelijk zijn dat de VVD graag wil dat half Nederland wordt afgetapt, want wie weet zit er wel een crimineel tussen. Wij vinden dat je daar veel voorzichtiger mee om moet gaan.

De heer **Teeven** (VVD): Ik vind dat toch wat makkelijk, want echte antwoorden krijg ik niet, alleen maar weer halve verhalen van de SP. Zegt de SP: we kijken naar het tappen en vinden dat het te veel gebeurt, en daarom moet het niet? Of zegt de SP: wij hebben wel vertrouwen in de rechterlijke macht en wij denken dat een tap wél geplaatst moet worden als er goed beoordeeld wordt?

Mevrouw **Gerkens** (SP): De heer Teeven legt mij graag woorden in de mond, maar ik heb dit niet expliciet zo gezegd. Ik zal het voor hem nog een keer herhalen: tappen is een effectief middel en kan dat ook zijn. De vraag die ik aan de minister stel – en dat zou de heer Teeven misschien ook moeten doen – is: waarom zoveel? Heeft het werkelijk nut om zoveel taps te zetten met de inbreuk op de privacy, de kosten en de menskracht? Alles bij elkaar denk ik dat het beter, effectiever én op een andere wijze kan.

Voorzitter: Teeven

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Wat ons fascineert, is dat een aantal partijen, waaronder de SP, zo hamert op rechtsvergelijking. In andere landen gebeurt het veel minder. Maar is het de SP-fractie voldoende duidelijk dat, wanneer aan een tap zoveel andere waarde wordt toegekend, je dat helemaal niet kunt vergelijken? Waarom een vergelijking met andere landen als daarbij geen rekening wordt gehouden met het feit dat een tap misschien wel helemaal niet als bewijsmiddel gebruikt mag worden? Of dat altijd direct moet worden uitgeluisterd? Dat juist dát factoren zijn die bepalen of het zin heeft om het te gebruiken en dus of je het vaak doet? Waarom toch iedere keer blindstaren op het buitenland?

Mevrouw **Gerkens** (SP): De CDA-fractie zegt eigenlijk hetzelfde als de minister, namelijk dat je de hoeveelheid niet kunt vergelijken met die in het buitenland. Daaruit zijn natuurlijk enige verschillen te verklaren, maar de verschillen tussen Nederland en andere landen, die enigszins vergelijkbare rechtssystemen hebben, zijn wel heel erg groot. Mijn vraag is niet of wij wel of niet zoveel moeten tappen in vergelijking met andere rechtssystemen. Ik vraag de minister om mij aan te tonen dat het effectief is om zoveel te tappen. En dat kan hij niet, want dat heeft hij tot nu toe nog niet gedaan. Ik nodig hem daartoe uit, omdat het volgens mij minder kan en tegelijk effectiever.

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Boeiend is dat er gesuggereerd wordt dat in landen met systemen waaraan dezelfde waarden worden toegekend als in Nederland, veel minder getapt wordt. Noemt u mij eens een voorbeeld. Van welk land lijkt het rechtssysteem qua bewijsvoering zo op Nederland waar zo ontzettend veel minder getapt wordt? Ik ben daar benieuwd naar, want volgens mij is die redenering bijzonder.

Mevrouw **Gerkena** (SP): In Amerika wordt het tapsysteem heel anders gebruikt dan in Nederland. Het hele rechtssysteem is ook anders. Maar landen als Duitsland en België lijken veel meer op ons. Ik ben het met mevrouw Van Toorenborg eens dat het nog steeds niet gelijk is, maar dat mag toch geen reden zijn om te zeggen dat wij het daarom in Nederland wél met heel veel taps af kunnen? Mevrouw Van Toorenborg zou ook de vraag moeten stellen of de effectiviteit van de taps wel gewaarborgd is. Als zij die niet stelt met het oog op de privacy, moet zij het doen in verband met de kosten en de inzet van menskracht. Het enige wat ik de minister vraag, is om mij de effectiviteit van 13 223 taps in de eerste helft van 2009 te bewijzen en uit te leggen dat wij daarmee zoveel meer boeven vangen dan andere landen.

Voorzitter: Van Toorenborg

De heer **Heerts** (PvdA): Voorzitter. Sinds twee jaar stuurt de minister tapstatistieken naar de Kamer en deze geven een summier beeld van het aantal taps dat geplaatst wordt. Er wordt feitelijke informatie overgedragen over de kwantitatieve gegevens. Het kan niet ontkend worden dat Nederland, samen met enkele andere Europese landen, koploper is. In een schriftelijke vragenronde heeft onze fractie geprobeerd te achterhalen hoe succesvol het tappen van telefoons nu eigenlijk is. Het verbaast ons dat dit niet bekend is. Het is niet duidelijk of het tappen daadwerkelijk die informatie oplevert die leidt tot het oplossen van een misdrijf. Het is ook niet duidelijk hoeveel van de ingezette taps onnodig wordt ingezet. Dat blijkt vaak pas achteraf. Met andere woorden: de effectiviteit valt volgens de minister niet te meten. Mijn fractie vindt dat niet voldoende, want dat betekent ook dat het aantal onnodige taps niet te meten valt. En dat zouden wij wel graag willen weten. Als fractie kunnen wij niet vaststellen of het zetten van taps een bijzonder succesvolle opsporingsmethode is of niet, want als je dat kunt aantonen zou je misschien ook weer verder kunnen gaan. Volgens ons is de kern van de wet het bewerkstelligen van een rechtmatige opsporing, inclusief controle en toezicht. Een effectieve opsporing dus. Hoe denkt de minister te weten of het inzetten van bijzondere opsporingsbevoegdheden – zoals het plaatsen van een telefoontap – leidt tot effectieve opsporing die, zo zeg ik er nadrukkelijk bij, in redelijke verhouding staat tot het bereiken van het doel? Op pagina 13 van het verslag van de schriftelijke vragenronde wordt daarover het nodige gezegd. Wie controleert naar het oordeel van de minister of aan de proportionaliteits eis is voldaan, vooraf maar in zekere zin ook achteraf? Het nut en de noodzaak kunnen niet bekeken worden, maar op basis van een onderzoek uit 1996 moeten wij ervan uitgaan dat het tappen effectief is. Sinds die tijd is het aantal taps gestegen, maar loopt de motivering daarmee niet in de pas. Wij vragen ons af of de effectiviteit niet nogmaals getoetst moet worden, met als kernvraag: wordt het ingezette dwangmiddel voldoende geëvalueerd in relatie tot het beoogde doel? Het staat vast dat Nederland een toppositie bekleedt als het gaat om het tappen van telefoons. Uit mijn voorgaande vragen wordt duidelijk dat wij niet goed kunnen beoordelen of dat een juiste weg is of niet. De minister nuanceert in zijn antwoorden, door te wijzen naar internationale systemen. Het Angelsaksische rechtssysteem zou per definitie lagere tapan-tallen hebben. Kan de minister dit uitleggen? Wellicht is er, zoals de heer Teeven ook zegt, een verband. Misschien zijn wij meer gaan tappen omdat wij andere bijzondere opsporingsbevoegdheden wat minder kunnen gebruiken, na allerlei situaties uit het verleden, waaronder Van Traa? In een eerder overleg heb ik al gezegd dat wij, nu de criminelen steeds slimmer worden, het niet schuwen om de inzet van wellicht wat bijzondere opsporingsmethoden eens te heroverwegen, zoals het inzetten van infiltranten. Kan de minister daarop ingaan? Het is niet alleen de PvdA die gevraagd heeft naar de kwantitatieve gege-

vens van de inlichtingendiensten, de gehele vaste commissie voor Justitie heeft dat gedaan. Waarom vindt het kabinet dat wij die gegevens niet zouden kunnen krijgen? Dat begrijp ik werkelijk niet. De AIVD en de MIVD liggen toch redelijk onder vuur. Niet alles van die diensten kan transparant zijn, want dan zouden ze niet hoeven bestaan. Maar waarom wij niet kunnen vernemen wat de kwantitatieve gegevens, de statistieken, zijn inzake het afluisteren door deze diensten? Graag een antwoord daarop van deze minister. Het is mij niet ontgaan dat hij dit briefje weer heeft doorgestuurd naar de verantwoordelijke ministers van Defensie en van Binnenlandse Zaken. We zullen er dan wel weer een tijdje op moeten wachten, maar laat hier gezegd zijn dat ik het gewoon belachelijk vind dat wij die gegevens niet krijgen.

Verder wil de Partij van de Arbeid ook graag de effectiviteit weten van het tappen van versleutelde informatie via onder andere peer-to-peernetwerken, waarmee ik vooral het computersysteem bedoel. Het gaat natuurlijk niet alleen om het bellen, het is ook de technologie die ons in deze weer verder brengt en mogelijkheden biedt voor opsporingsdiensten om criminelen op te pakken. Daarbij denk ik bijvoorbeeld aan het skypen. De minister heeft ons mogelijk niet goed begrepen, want in de beantwoording van de schriftelijke vragen zegt hij dat hij deze vraag niet kan beantwoorden in het belang van de opsporing en de staatsveiligheid. Wij hoeven geen staatje te hebben over hoe computers technisch worden uitgeluisterd, maar willen gewoon weten hoe het daarmee staat, ook in relatie tot de inbreuk op de privacy van de burger, de inzet van de minister, en het geld dat het kost om versleutelde gegevens te ontcijferen in verhouding tot de informatie die het oplevert. Met andere woorden: is het doel alle inspanning waard? Wij denken dat deze informatie de staatsveiligheid niet bedreigt.

Tot slot wijzen wij op het opslaan van gegevens. In eerste instantie is de korpsbeheerder verantwoordelijk voor de tapegegevens. Ik neem aan dat die gegevens vervolgens worden overdragen aan het OM, of is het zo dat die bestanden bij de politie blijven en, zo ja, wie is dan verantwoordelijk? En wanneer worden die gegevens vervolgens vernietigd, als zij niet nodig blijken te zijn? In zekere zin heeft dit ook betrekking op, bijvoorbeeld, geheimhoudergesprekken tussen advocaten en hun cliënten. Ik las vandaag in de krant over een geheim dat afgeluisterd werd in de gevangenis, tijdens een gesprek. Ik denk dat we aan de zijde van het OM genoeg zaken hebben gehad die zijn stukgelopen omdat er iets met het tappen en geheimhoudergesprekken niet goed was gegaan. Wij zien daaraan graag een einde komen en willen dat volgende zaken niet om deze redenen sneuvelen, nog voordat ze bij de rechter komen en er uitspraak over gedaan wordt.

Kortom: wij zijn nog niet overtuigd van het nut en de noodzaak van het tappen. Wij zijn er niet tegen, maar vinden dat het kabinet, bij monde van deze minister, aan de bevolking onvoldoende duidelijk kan maken waarom wij in dit land zoveel tappen.

De heer **Teeven** (VVD): Ik deel het betoog van de heer Heerts over de veiligheidsdiensten, alsook zijn opmerkingen over het nut en de noodzaak ervan. Maar als het gaat om de politionele en justitiële taps, wordt de beantwoording over de wenselijkheid van tappen toch gegeven door ons rechtssysteem? Vooraf door de rechter-commissaris en achteraf door de zittingsrechter, dat is toch de toets die wij daarop loslaten? Als de heer Heerts het daar niet mee eens is, moeten wij die toets veranderen. De vraag die hij aan de minister stelt is toch een onmogelijke? Als hij zegt «geef eens aan waarom dat allemaal goed is», kan de minister die volgens mij niet beantwoorden.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik zou, een beetje flauw, kunnen zeggen dat wij dat antwoord nog maar even moeten afwachten. Maar dat doet geen

recht aan de vraag van de heer Teeven. Ik heb zelden over een onderwerp zoveel naar mijn oordeel, zinnige e-mails ontvangen als hierover. Daaruit blijkt dat er toch wantrouwen bestaat over de hoeveelheid taps in relatie tot het doel. Ik zeg niet dat het zo is, maar ik raak langzamerhand wel ervan overtuigd dat we nog steeds op de goede weg zijn in dit land. Dat zou ook de heer Teeven moeten aanspreken, want ook rond het gedoe met kastjes in auto's – zoals ook door mevrouw Gerkens terecht is opgemerkt – ben ik er niet op voorhand tegen dat soortgelijke gegevens, via bepaalde barrièremodellen, ook voor opsporing en vervolging gebruikt kunnen worden. Het is om die redenen dat wij ook niet direct tegen het opnemen van de ANRP-gegevens bij de verschillende autosnelwegen zijn. Maar er moet wel een balans in zitten en het moet goed uitgelegd kunnen worden. Wij vragen ons af of het middel nog in relatie tot het doel staat. Ik heb een groot vertrouwen in de rechtspraak, maar ik denk dat het ook terecht is dat waar het om de rechters-commissarissen gaat, het geen stempelautomatisme mag worden om een tap te zetten. Aan hun rol zullen wij overigens binnenkort met mes en vork beginnen, in verband met de nieuwe positie die ze binnen het grootschalige optreden innemen. Mocht gevraagd worden naar het oude vrouwtje en het tuig dat haar mobieltje steelt, dan zeg ik: direct tappen. Geen enkel probleem, zo snel mogelijk erbij komen. Maar het is wel goed dat we vanuit de Kamer enigszins kritisch zijn over de hoeveelheid. Al is het maar opdat wij ook zelf bij verschillende bijeenkomsten kunnen verantwoorden wat we doen. Het is een grote inbreuk op de privacy, en dat moet dan ook wel gerechtvaardigd zijn.

De heer **Teeven** (VVD): Voorzitter. Ik wil mijn inbreng in twee gedeelten splitsen, te weten mijn opmerkingen over de zogenaamde veiligheidstaps door de MIVD en de AIVD en mijn opmerkingen over de zogenaamde justitiële taps, waarom door politie en justitie gevraagd wordt. Over de veiligheidstaps ben ik met anderen hier van mening dat het volstrekt onbegrijpelijk is dat het parlement geen inzage zou kunnen krijgen in het aantal getapte gesprekken. Ik daag de minister van Justitie uit om via zijn collega's van Defensie en van Binnenlandse Zaken duidelijk aan te geven waarom de aantallen hier niet direct kenbaar gemaakt kunnen worden. Velen winden zich naar mijn mening onnodig op over de justitiële en politietaps, zo ook mijn collega's hier ter linker- en rechterzijde. Maar waar we ons écht zorgen over zouden moeten maken, is de niet altijd optimale democratische en juridische controle op de veiligheidstaps door de AIVD en de MIVD.

Dat zou ook nog wel eens het verrassende effect kunnen hebben – en dat zou ik helemaal bijzonder vinden en mijn collega's méér zorgen moeten baren – dat er meer veiligheidstaps plaatsvinden dan de politionele en justitiële taps. En dat zou pas écht een probleem zijn binnen de rechtsstaat. Veel meer dan de politie- en justitietaps, want dat gebeurt allemaal onder controle, zowel vooraf als achteraf. De VVD-fractie maakt zich daar zorgen over. Wij begrijpen dat veiligheidsdiensten hun werk moeten doen, maar wij denken wel dat op dat punt kwantitatief een aantal zou moeten worden genoemd. Graag hoor ik, en dan beter gemotiveerd dan tot nu toe is gebeurd, waarom dat in het kader van de veiligheidsdiensten niet zou kunnen.

Wat betreft de politionele en justitionele taps denk ik dat daarover misschien een misvatting bestaat. Natuurlijk, de wet is op zeker moment gewijzigd. Vroeger kon je alleen een verdachte tappen die van een bepaalde aansluiting gebruikmaakte. Tegenwoordig kun je ook derden tappen, als het vermoeden bestaat dat de verdachte gebruikmaakt van diens lijn. Zie het voorbeeld van de ontsnapte crimineel van wie het vermoeden bestaat dat hij een lijn gaat gebruiken van bijvoorbeeld zijn ex-vrouw of vriendin. Ook dat zijn redenen waarom een tap geplaatst kan worden. In die zin is de toename van het aantal taps te verklaren uit de

wetswijziging. Vroeger hadden we alleen te maken met één lijn die in gebruik was bij de verdachte. Tegenwoordig is ook sprake van lijnen die helemaal niets met de verdachte zelf te maken hebben, maar waarvan het vermoeden bestaat dat de verdachte over die lijn gaat praten. Dat is dus al één verklaring voor het hoge kwantitatieve aantal taps. Verder vormen de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit een heel logische verklaring voor het feit dat er in Nederland meer getapt wordt dan in andere landen. Kijk maar naar de ons omringende rechtssystemen. In België wordt veel meer gebruikgemaakt van de middelen infiltratie, pseudo-koop en pseudo-dienstverlening. In Duitsland wordt veel meer gebruikgemaakt van de criminele informant en het opwaarderen van de criminele informant als hij dingen doet in opdracht van de overheid. Kijk je naar de Angelsaksische systemen, dan heb je niet alleen te maken met infiltratie, maar ook met het middel van de kroongetuige. Daar wordt in de Verenigde Staten en Groot-Brittannië veel meer gebruik van gemaakt dan in Nederland. Dichter bij huis en bij het continentale systeem blijvend, zie ik dat in Italië – dat een vergelijkbaar rechtssysteem kent – inderdaad veel minder getapt wordt dan in Nederland. Maar daar kent men weer de petitieregeling, die er wel duizend keer vaker wordt toegepast dan bij ons. Wil je rechtssystemen echt goed met elkaar vergelijken, en niet alleen op de wijze zoals sommige mensen uit wetenschap, journalistiek en belangenorganisaties willen die beweren die privacy hoog in het vaandel hebben te staan, dan zie je dat Nederland het middel best subsidiair hanteert. Zelfs is het een van de laagst inbreukgevendende middelen die ons Wetboek van Strafvordering kent. We moeten ons wel realiseren dat tappen, samen met observatie, een van de laagst inbreukmakende middelen is die ons wetsysteem kent. Wij vinden infiltratie, pseudo-koop en kroongetuigen allemaal veel erger, terwijl andere landen daar heel anders naar kijken. Die hebben een omgekeerde waardering van die middelen. Ook dit zijn redenen waarom wij veel meer taps hebben dan andere landen.

De heer **Heerts** (PvdA): «We» en «wij»? Zegt de heer Teeven nu eigenlijk dat we toe zouden moeten naar een meer gebruikmaken van die andere bijzondere opsporingsbevoegdheden, dus naar andere middelen?

De heer **Teeven** (VVD): Die discussie hebben we midden jaren negentig gevoerd, na de parlementaire enquêtecommissie onder voorzitterschap van uw voormalige partijgenoot Van Traa. Toen is dat uitgebreid aan de orde gekomen en is eigenlijk gezegd: we gaan het middel tappen meer gebruiken, want wij vinden in het kader van subsidiariteit dat je eerst moet tappen. Zo wordt daar door politie en justitie in Nederland ook naar gekeken: eerst tappen. Als je dat middel gebruikt hebt en ook observatie, en het blijkt niet te werken, dan ga je een stapje verder en andere middelen hanteren. Zo wordt daar tot op heden mee omgegaan. Ik heb de voorzitter van het College van Procureurs-generaal een heleboel zinnige dingen horen zeggen in het programma Buitenhof, maar wat mij niet zo aanstond was dat hij een stapje verder wilde gaan en ook terug wilde naar de criminele burgerinfiltrant en dergelijke. Dat is iets wat onze fractie totaal niet aanstaat. Wij hebben liever dat er langer wordt doorgegaan met observatie en tappen, dat daar een tandje extra bijgezet wordt, dan dat we die heel zware inbreukmakende middelen gaan inzetten. De kosten daarvan zijn veel hoger dan tappen, zo zeg ik tegen mevrouw Gerkens. Daarnaast leveren deze middelen veel gevaar op voor ambtenaren van politie en justitie. Want je zet je mensen in het front, en dat doe je met tappen niet. Bij tappen kijk je uitsluitend naar wat er is gebeurd.

De heer **Heerts** (PvdA): «We» en «wij» worden iets duidelijker na de uitleg van wat de VVD in het algemeen vindt en de heer Teeven in het bijzonder. Wat vindt hij trouwens van de kastjes in de auto's? Want die zijn helemaal

geen inbreuk op de privacy, als ik hem een beetje volg, dat valt dan toch reuze mee?

De heer **Teeven** (VVD): Ik hoopte al dat de heer Heerts dit zou vragen. Ik heb mij verbaasd over de opstelling van alle linkse partijen – vanaf de ChristenUnie en dan door naar links – en eigenlijk ook over de opstelling van de CDA-fractie. Ik kreeg het idee dat privacy heel belangrijk is als het gaat om tappen, infiltratie en dat soort dingen, maar als het gaat om geld afhandig maken van de goedwillende burger die helemaal niet veel kwaad in het oog heeft, als het maar groen is, dan gaat de privacy opzij. Dat heb ik bij alle linkse partijen, maar ook bij het CDA, gezien en daar heeft mijn fractie zich over verwonderd. Het onderwerp privacy is wel belangrijk, maar niet als het groen is. Zo zit onze fractie niet in elkaar. Wij vinden privacy een heel belangrijk onderwerp. Wij vinden dat privacy niet tegenover veiligheid staat; daarover zijn wij het helemaal met de minister van Justitie eens. Privacy en veiligheid gaan gezamenlijk op. Als je bij de een tapt en daarmee zijn privacy aantast, doen politie en justitie dat omdat eerder de privacy van vele anderen is aangetast. Ik begrijp wel dat dit vragen oproept bij GroenLinks, maar privacy geldt niet alleen als het niet groen is, maar ook als het wel groen is. Vandaar die kastjes.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik begrijp dit echt niet. Ook inzake de ANPR heb ik de heer Teeven gehoord over de automatische kentekenregistratie op verschillende verkeersknooppunten. Hij is er toch vóór om de wegen van criminelen te volgen? Ik snap niet dat hij nu over die kastjes zegt dat wij de groene agenda volgen. Het kan toch dienstig zijn? We bellen heel veel, we internetten heel veel, maar in die grote hoeveelheid moeten we toch ook criminele lijnen ontdekken? Daarbij is het dan toch een lichte inbreuk op de privacy als we dat soort gegevens ook zouden kunnen gaan gebruiken, via waarborgen van politie, officieren van justitie, vorderen, toetsing van de rechter-commissaris en uiteindelijk de zittingsrechter?

De **voorzitter**: Even een punt van orde. Er is deze week een megadebat over onder meer de kilometerheffing en er zullen er nog vele volgen. Ik stel voor dat we dat debat daarom hier niet voeren. Een verzoek is ook om de antwoorden wat korter te maken.

De heer **Teeven** (VVD): Het is nieuw voor mij dat de PvdA-fractie vindt dat de kastjes ook criminaliteitsbestrijding als doelstelling hebben. Ik zal daarover niet flauw zijn. Kijk, als zo'n middel er is, als wij portalen hebben om de files te meten die gaan ontstaan en daar hangen camera's, is de VVD-fractie met de PvdA-fractie van mening dat dit ook kan bijdragen aan de criminaliteitsbestrijding. Als we zware criminelen moeten volgen, moeten we dat vooral doen. Zo is het natuurlijk ook met die kastjes. Uiteindelijk zitten daar gegevens in die ook dienstbaar kunnen zijn aan criminaliteitsbestrijding. Maar je gaat daarmee ook gegevens vastleggen van heel veel goedwillende burgers. Ik mag daar van de voorzitter nu niet verder op doorgaan en doe dat dus niet. Maar de commotie hier vandaag over het middel tappen, die verbaast mij wel. Dat zijn geen losse kastjes, maar zaken waar door politie, justitie en de rechter vooraf en achteraf naar gekeken wordt.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Voorzitter. Ik vervang mijn collega mevrouw Azough. Ik wil aansluiten op de maffe wending die de heer Teeven aan dit debat geeft. U hebt daarvan terecht een punt van orde gemaakt, maar toch voel ik mij aangesproken. De VVD maakt zich in het debat over de kilometerheffing voor het eerst zorgen over privacy. En wel over die van de autogebruikers. In dit debat gaat het echter over de privacy van alle Nederlanders, en daarin hoor ik de VVD niet voor de privacy van mensen opkomen. Ik deel de inschatting niet dat het aftappen

een minder grote inbreuk op privacy is dan andere opsporingsbevoegdheden. Je ziet dat het mobiele en het internetverkeer zodanig in ieders privéleven en zakelijk leven is toegenomen dat, wanneer je daar gaat aftappen het meteen een veel diepgaander inbreuk maakt op de levenssfeer van die persoon en ook een wijdere kring rondom die persoon raakt. Het middel wordt zo breed toegepast dat heel veel mensen in hun privacy worden geraakt. Graag een reactie daarop.

De heer **Teeven** (VVD): Ik heb mevrouw Peters veel dingen horen zeggen. Ik constateer dat de fractie van GroenLinks, als het gaat om de goedwillende burger die een kastje in zijn auto krijgt, zegt: het is groen, dus dan kijken we maar niet naar de privacy. Maar als het over de kwaadwillende verdachte gaat – de boef die oude vrouwtjes op straat berooft – en politie en justitie daarop een tap zetten, omdat zij die boef zo snel mogelijk achter slot en grendel hebben, dan maakt zij daar een heleboel commotie over. Hoe moeten politie en justitie hun werk in dit land eigenlijk doen, mevrouw Peters? Zegt u, zoals de GroenLinks-fractie deed tijdens de enquêtecommissie-Van Traa, dat de overheid met middelen als infiltratie, kroongetuigen, burgerinfiltratie, informanten en pseudo-koop terughoudend moet zijn? Men moet het werk wel kunnen doen, en dan blijft dit relatief lichte middel over. Zo zit dat.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Mijn fractiegenoot Kees Vendrik stelt op dit moment, in het debat over de kilometerheffing, een aantal amendementen voor die de privacy bij het gebruik van die kastjes moet garanderen. Ik heb dergelijke voorstellen niet vanuit de VVD-fractie gehoord, dus wil ik dat hier van tafel hebben. Waar het in dit debat over gaat, is de privacy van iedereen, niet alleen die van de weggebruiker. Ik ben het ermee eens dat politie, justitie en inlichtingendiensten de mogelijkheid moeten behouden om middelen zoals tappen toe te passen. Maar het gebruik moet zorgvuldiger, transparanter en beter worden afgewogen. Op dit moment ontbreken ons de middelen en de data om te controleren of dat gebeurt. Zolang wij die data niet hebben, bestaat de indruk dat het in Nederland ongebreideld gebeurt en daar moet u met mij tegen zijn.

De heer **Teeven** (VVD): Laat volstrekt helder zijn dat onze fractie totaal niet de indruk heeft dat dit ongebreideld gebeurt en dat er extreem veel getapt wordt. Het is veel, maar ik heb gezegd dat dit in relatie tot andere middelen en met betrekking tot de invulling van het begrip subsidiariteit volstrekt logisch is. Wij hebben dus niet het idee dat het extreem veel is, en al helemaal niet dat het ongebreideld gebeurt. Als mevrouw Peters zegt dat het om de privacy van iedereen gaat, zegt onze fractie: nee, het gaat bij tappen in eerste instantie om de privacy van verdachten, mensen ten aanzien van wie een redelijk vermoeden van schuld bestaat. Daarbij worden ook andere mensen, zoals derden en getuigen, getapt. Maar altijd in relatie tot het strafbare feit waarvan iemand verdacht wordt. Dat maakt inbreuk, daarover zijn we het eens. Maar dat is er een waarvan we in de wet hebben vastgelegd dat die vooraf door een rechter gecontroleerd wordt en achteraf ook. Ik begrijp heel goed dat de minister van Justitie niet bij elke zaak kan zeggen hoeveel het heeft opgeleverd, want dat is heel moeilijk te meten. Daarbij zijn de aantallen natuurlijk ook veel te groot, dus wij moeten de regering geen onmogelijke vragen stellen. Daar houd ik niet zo van, dat is oppositie voor de bühne.

Mevrouw **Gerken** (SP): Ik snap het wel, de heer Teeven zit in een beetje te heet links bad en begint wild om zich heen te spetteren om het water eruit te krijgen. Daarbij beweert hij allerlei zaken die niet kloppen. Hij verwijt GroenLinks dat die partij wil dat de kastjes wel gebruikt worden om inbreuk op de privacy te maken, terwijl hij toch zou moeten weten dat dit niet zo is. Hij heeft gisteren het debat ook gevolgd. Hij weet van mijn

fractie dat wij helemaal niet voor de heffing van minister Eurlings zijn, en voor de wijze waarop die uitgevoerd wordt. Wat dat betreft begrijp ik de interruptie niet zo goed. Maar wat ik helemaal niet snap is zijn standpunt. Hij zegt dat alle Nederlanders zomaar verdacht worden gemaakt met zo'n kastje. Als dat zo is, denk ik dat wij de VVD vaker aan onze zijde gaan vinden bij datamining, de vingerafdrukbestanden en misschien zelfs wel de Eurodac – waarover ik de heer Teeven niet gehoord heb – en de JBZ-Raad, waar we ook gewoon gaan datamined. Daar kan de VVD dan toch ook niet voor zijn? Ik zie echt geen verschil tussen wat de heer Teeven nu betoogt en wat hij op andere momenten pleegt te zeggen.

De heer **Teeven** (VVD): Ik leg het nog een keer uit. Bij de kilometerheffing gaat het om goedwillende Nederlanders die niet verdacht worden van strafbare feiten. Bij hen gaan we kastjes in auto's bouwen en vervolgens van iedereen kijken waar hij of zij rijdt. Dat spreekt onze fractie niet aan, dit is «big brother is watching you». Bij telefoontaps praten we over strafbare feiten, waarbij mensen op zodanige wijze van hun privacy gebruik maken dat de privacy van vele anderen wordt aangetast. Om die reden wordt dit opsporingsmiddel ingezet. Dat zou de fractie van mevrouw Gerkens als «boevenvangersfractie» toch buitengewoon moeten aanspreken. Ik verbaas mij echt over de opstelling van de SP. Het is een beetje een dubbel verhaal en eigenlijk worden er geen keuzes in gemaakt.

Mevrouw **Gerkens** (SP): Het is vreemd dat de heer Teeven hier betoogt dat dit middel met allerlei waarborgen is ingekleed, dat de rechter ernaar kijkt etc. Dat gaat straks bij die kastjes ook gebeuren. Ik ben er geen voorstander van, maar ik snap werkelijk niet waarom de heer Teeven op dit ene punt uitzonderingen maakt. Of wacht, ik snap het wel, ik denk dat het hem publicitair gewoon heel goed uitkomt.

De heer **Teeven** (VVD): Ik heb geen vragen, dit is links gereutel. Ik ga door met mijn inbreng. Er is veel gezegd over nut en noodzaak ...

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Voorzitter. Ik maak hier bezwaar tegen.

De **voorzitter**: En terecht, maar laat mij de orde bewaken. Ik verzoek de heer Teeven dergelijke terminologieën niet te gebruiken, het is niet nodig en voegt niets toe. Vervolgt u uw betoog.

De heer **Teeven** (VVD): Voorzitter. Ik zal het woord gereutel niet meer gebruiken. Inzake de notificatieplicht vraag ik de minister of we wel door moeten gaan op de weg om iedereen die getapt is, te notificeren. Het is een serieuze vraag of we daar in de wetgeving niet een bepaalde beperking op moeten aanbrengen. Dit mede in relatie tot de wetsvoorstellen die de Kamer onlangs heeft ontvangen op het terrein van de wetsherziening en met name waar het gaat om de zogenaamde kapitale delicten, delicten dus waar een gevangenisstraf op staat van twaalf jaar of meer. Als je de notificatiebepalingen, en daaraan gekoppeld de vernietigingsbepalingen van het Wetboek van Strafvordering, extreem juist gaat volgen en dus precies op het goede moment gaat notificeren en ook precies op het goede moment alle tapgegevens gaat verwijderen, zou dat wel eens grote problemen kunnen geven bij de mogelijkheden die je hebt om zaken later te corrigeren. Hetzij in het voordeel van de gewezen verdachte, bij de herziening ten voordele, hetzij ten nadele van de zogenaamde «gewezen verdachte» als het gaat om cold cases. Bij levensdelicten die nooit zijn opgelost of die opnieuw worden geopend waarbij men tracht alsnog te bekijken of een veroordeling mogelijk is, hebben politie en justitie grote problemen rondom de notificatieplicht en de daaraan gekoppelde vernietigingsplicht. Ik vraag de minister van Justitie om te overwegen of, in elk

geval bij een aantal delicten, de huidige wetgeving inzake notificatie en vernietiging, moet worden herzien. Ik verneem graag het standpunt in deze van de minister van Justitie.

Blijkbaar blijft er bij de Kamer, bij toehoorders en bij wetenschappers en journalisten, een hardnekkig misverstand bestaan over de verschillende continentale en Angelsaksische rechtssystemen. Wellicht is het goed om eens op een rij te zetten wat andere landen wel en niet doen, en wat wij wel en niet doen. Dat staatje is in een paar dagen te maken, en dan kan iedereen gewoon zien dat het in Nederland eigenlijk best meevalt met dat tappen en dat ook de controle daarop best goed is. Ik heb het dan alleen over tappen door politie en justitie en niet over de veiligheidstappen. Want over die aantallen deel ik de zorgen wel.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Voorzitter. Ik zou u wel eens willen vragen met hoeveel mensen u per maand contact hebt via sms, internet, mobiel en telefonisch. Met hoeveel mensen hebben wij gemiddeld per maand contact, privé en zakelijk? Zijn dat er niet al snel honderd? Nederland tapt in een jaar van zo'n 26 000 mensen het communicatieverkeer af. Als die mensen gemiddeld met 100 personen contact hebben, worden zo'n 2,5 miljoen Nederlanders afgetapt of mede-afgetapt. In 2009 is dit aantal nog eens met 16% gestegen. De cijfers van de aftapactiviteiten door de AIVD en MIVD zijn daar nog niet eens bij geteld. Er is een dikke kans dat u en ik, onze buurvrouw, neef of groenteboer, daarbij zitten. Nederland is wereldkampioen aftappen, en dat is niet het wereldkampioenschap burgerrechten. Dat is een trieste top, die verbazing wekt en bovendien dubieus is omdat nut en noodzaak, effectiviteit en proportionaliteit en juridische zorgvuldigheid van dit aftappen in Nederland niet zijn aangetoond. Het is zelfs de vraag of de wil bestaat om dat wel aan te tonen. Wat mij betreft gaat daar vandaag dit overleg over.

Wat mijn fractie betreft heeft de minister hier helaas de twijfel tegen zich. Mijn fractie heeft jarenlang moeten trekken en sjoeren om de eerste cijfers over de Nederlandse aftappraktijk boven water te krijgen. Er zijn zelfs WOB-procedures vanuit het maatschappelijk middenveld aan te pas gekomen. De cijfers zijn er nu, al kwamen ze niet van harte en zijn ze veel te zuinig.

Ik heb een aantal concrete vragen aan de minister. Hoe verklaart hij dat er in Nederland, in relatieve maar ook absolute termen, ten opzichte van de ons omringende landen maar ook de Verenigde Staten, zo veel meer wordt afgetapt? In Amerika werd in 2008 bijvoorbeeld 1891 maal getapt, zoals wij hebben kunnen lezen in de uitgebreide jaarrapportage die de Amerikaanse autoriteiten produceren. In het Verenigd Koninkrijk is in 2008 1508 keer afgetapt. Hoe verklaart de minister dit verschil met de Nederlandse praktijk?

Mijn tweede vraag is waarom de Nederlandse regering geen data geeft in publiekelijke rapporten over de hoeveelheid taps die door de inlichtingendiensten worden gedaan. In die situatie is er niet alleen geen rechterlijke controle mogelijk over het aftappen, maar ook geen democratische controle. Ik vind dat zeer ernstig. De indruk bestaat dat in Nederland ongebreideld wordt afgetapt. Er is een aantal manieren om die indruk weg te nemen en daarom vraag ik van de minister een reactie op de volgende concrete voorstellen. Is de minister bereid de rechter-commissaris te vragen schriftelijk te motiveren hoe het toetsingskader bij het aftapverzoek is toegepast, en in hoeverre de levenssfeer van derden daarbij is meegewogen? Is de minister bereid om in de jaarrapportage over de politietaps ook in te gaan op het aantal afwijzingen van aftapverzoeken? En op het aantal zaken dat daadwerkelijk heeft geleid tot vervolging? Wil hij ook ingaan op het aantal aftapzaken uitgesplitst per regio en op de grondslag die werd aangevoerd voor het aftappen, naar voorbeeld van de Amerikaanse rapportage hierover? Is de minister bereid ook het aantal internettaps voortaan jaarlijks publiekelijk te verantwoorden?

De notificatieplicht vloeit rechtstreeks voort uit de jurisprudentie van het Europese Hof van de Rechten van de Mens, artikel 8, die de privacy van Nederlandse burger beschermt. Is de minister bereid om de notificatieplicht beter toe te passen en zo nodig, bij het uitblijven van de toepassing door de diensten, te denken aan sancties? Is de minister bereid om een oplossing te zoeken voor het probleem dat het thans technisch niet mogelijk blijkt om het aftappen van gesprekken van personen met wie de communicatie geheim zou moeten blijven zoals advocaten, uit te zonderen van de tap? Daarmee kan de verplichting dat gesprekken met advocaten niet afgeluisterd worden, alsnog worden nagekomen. In de vorige uitwisseling hierover met de Kamer heeft de minister gezegd dat bekeken zou worden of het technisch mogelijk is om, als advocaten van tevoren hun nummers opgeven, het systeem zo in te richten dat de aftap automatisch afkijkt zodra er communicatie met dat nummer tot stand komt. Dat blijkt nu technisch niet mogelijk. De procureurs-generaal hebben een voorstel gedaan om dan, voor de rechter, maar handmatig in het dossier te zetten of het een tap met de advocaat betreft. Wat is de reactie van de Nederlandse Orde van Advocaten hierop en hoe luidt de reactie van de minister? Kan hij in ieder geval, linksom of rechtsom, garanderen dat deze binnen de Nederlandse rechtsstaat bestaande verplichting om de communicatie tussen cliënt en advocaat te privilegiëren, gestand wordt gedaan?

De heer **Teeven** (VVD): De fractie van mevrouw Peters is, evenals de VVD-fractie, voorstander van de herziening ten voordele: dat er opnieuw naar kan worden gekeken als mensen onschuldig vastzitten, dat een ruimere toepassing kan worden gegeven aan het begrip «novum». Bij dergelijke herzieningsverzoeken blijkt het vaak een probleem dat in het kader van de notificatie- en bewaarverplichting van het Wetboek van Strafvordering gegevens niet kunnen worden bewaard en dat dossiergegevens vernietigd moeten worden. Het is van tweeën één. Vindt mevrouw Peters dat er rigoureuze uitvoering gegeven moet worden aan de bepalingen rondom de notificatieplicht en de vernietiging van gegevens? Of zegt zij: kijkend naar de herzieningswetsvoorstellen, kan ik mij voorstellen dat je van aantal delicten de gegevens toch wat langer gaat bewaren, en dat je misschien ook niet notificert?

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik zit onvoldoende in het justitiedossier om te kunnen beoordelen hoe vaak een novum voorkomt, maar ik heb de indruk dat we het hier hebben over een heel klein aantal uitzonderingszaken. Het aantal dossiers waarin wordt afgetapt is heel groot: 26 000 met gevolgen voor 2,5 miljoen Nederlanders. Daarom wil ik hier voorrang geven aan de plicht om de privacy van burgers te beschermen door aan de notificatieplicht te voldoen.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik kauw nog even op dat laatste, want ik wil ook graag dat criminelen gevangen worden. Ik heb een vraag over de nieuwe rol van de rechter-commissaris. Ik hoorde mevrouw Peters «schriftelijk» zeggen. Wat bedoelt zij daar precies mee? Moet de rechter-commissaris van zijn/haar toestemming een veel uitgebreider verslag in het dossier neerleggen?

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Dat is een voorstel waarop ik graag een reactie van de minister krijg. Om te waarborgen dat de toestemming voor het aftappen inderdaad zorgvuldig gebeurt, zou de rechter-commissaris de richtlijn kunnen meekrijgen dat hij schriftelijk moet motiveren. Daarbij dient specifiek worden ingegaan op het toetsingskader dat de wet voorschrijft, en op de vraag hoe de rechter-commissaris de persoonlijke levenssfeer van derden die door de aftap worden geraakt, heeft meegewogen. Als er zo'n garantie zou bestaan, zou dat onze fractie zeer gerust-

stellen wat betreft de zorgvuldigheid rond het geven van aftaptoestemmingen.

Over de eerste opmerking van de heer Heerts: uiteraard moeten criminelen wel gevangen kunnen worden. Het mooie van onze rechtsstaat is juist dat wij eisen stellen aan de zorgvuldigheid hierbij, en dat mensen die onterecht een tijdje in de verdeningmolen hebben meegelopen maar daar weer uitvallen, vervolgens ook zo zorgvuldig mogelijk genotificeerd worden.

De heer **Heerts** (PvdA): Dat laatste begrijp ik wel, maar de criminelen worden ook steeds inventiever, daarover zijn we het wel eens. Over de rechter-commissaris probeer ik het volgende te duiden. Is het wel goed als hij het op schrift vastlegt? Ik ga er tot op heden van uit dat een rechter-commissaris zelf het inzicht heeft en dat dit bij de beoordeling meeweegt. Ik wil waken voor een administratieve moloch. Ik ben het ermee eens dat wij hier kritisch over moeten zijn, maar om dit nu weer schriftelijk vast te gaan leggen vergt ook nogal wat.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Het vergt inderdaad nogal wat. Aan de andere kant vraagt het wel een heel groot tolerantievermogen van burgers om zo'n grote inbreuk op hun privacy toe te staan. Ik probeer een middenweg te zoeken, ingegeven door de verdrietige constatering dat er in Nederland zoveel meer wordt afgetapt dan elders. Daaruit volgt de vraag waarom dat zo is en of het wel zorgvuldig genoeg gebeurt. Het zou een middel zijn om de zorgvuldigheid in ieder geval wat meer af te dwingen.

Voorzitter: Teeven

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Voorzitter. De voorzitter weet vast nog wel wanneer hij zijn eerste mobiele telefoon kreeg of kocht. Na jaren met een semafoon gewerkt te hebben, zowel in het gevangeniswezen als in de advocatuur, kreeg ik in 1998 mijn eerste mobiel. Dat is nog maar elf jaar geleden, maar het voelt als een mensenleven. Wij lachen ons nu helemaal slap om die geweldige reclame van die jonge griet die loopt te schreeuwen: mijn poekie, waar is toch mijn poekie? Alles wordt overhoop gehaald voor dat kleine mobiele telefoontje, het is een hilarische commercial, maar tegelijkertijd – als je er echt goed naar kijkt – pijnlijk confronterend. Waarom stellen wij dit aan de orde? De CDA-fractie – maar wij niet alleen – heeft in het schriftelijk overleg verzocht om inzicht in het nut en de noodzaak van de ingezette taps. Daarop schrijft de minister dat uit meerdere onderzoeken is gebleken dat de tap een effectief opsporingsmiddel is, onder verwijzing naar in het bijzonder het WODC-onderzoek uit 1996. Nadien is er wel gekeken naar taps in grote opsporingsonderzoeken, rechercheonderzoeken, maar wij mogen stellen dat een meeromvattend onderzoek naar de effectiviteit van het middel dateert uit 1996. Ik zei het al: toen had ik nog niet eens een mobiele telefoon. We hadden nog geen Hyves, we hadden nog maar nauwelijks mails, we hadden nog geen MSN, geen twitter en wat al niet meer. Wij vragen de minister van Justitie of het niet eens tijd wordt om opnieuw te kijken naar het aandeel van de taps in de oplossing van strafzaken. Wij weten heel goed dat de resultaten van opsporingsonderzoek afhankelijk zijn van een combinatie van onderzoekshandelingen, maar het zou toch goed zijn om een scherper en actueel beeld te krijgen van de rol van de zeer belangrijke telefoontaps in het geheel. Is de minister van Justitie bereid om, al is het voor een beperkte periode, in een bepaald arrondissement door het WODC gericht onderzoek te laten doen naar de tapopbrengst? Wij zouden niet zo hechten aan zo'n onderzoek als er niet zoveel zou worden getapt. Op ruim 26 000 nummers is vorig jaar een tapbevel gegeven. In de eerste helft van dit jaar meer dan 13 000. De directe kosten daarvan zijn in beeld gebracht, maar

hoeveel extra kosten aan rechtsbijstand worden hier eigenlijk gemaakt? Dit omdat ook de verdediging de taps mag uitluisteren. Hele dagen luisteren ook advocaten de taps uit, om te zien of ze voldoende waarheidsgetrouw neergelegd worden in een proces-verbaal. Liep onlangs een strafzaak over mensenhandel niet stuk omdat er heel erg veel was getapt, maar daarvan maar zo weinig in het strafdossier was opgenomen? De indruk ontstond dat er te selectief was verslagen, en dat gevaar ligt vaker op de loer. Hierop graag een reactie van de minister.

Natuurlijk wordt ook door ons gekeken naar de landen om ons heen. Er wordt een vergelijking gemaakt met de VS. Natuurlijk, dan zijn wij koploper. De vraag rijst in hoeveel landen waarmee wij ons vergelijken aan die taps een vergelijkbare waarde wordt toegekend. En hoe verhoudt zich dat dan tot andere opsporingsmethoden? Wij lezen dat in het Britse stelsel een tap niet als bewijs mag dienen en dat zal natuurlijk van invloed zijn op het aantal taps. Graag zouden wij van de minister een overzicht krijgen om een beter beeld te krijgen van de verhouding tussen Nederland en andere landen, van de waarde die aan taps wordt toegekend en van de rol die zij mogen spelen in het strafproces in relatie tot andere belangrijke opsporingsmethoden. Dit zou voor de Kamer heel interessant zijn en misschien ook wel de angel uit het debat halen.

Er is ook gesproken over de geheimhoudernummers. Wij willen graag weten hoe de stand van zaken is op dat punt. Daar is wat onduidelijkheid over ontstaan: kan het wel of kan het niet, op een aparte tap, afgeleid of niet? Wij willen van de minister de meest actuele informatie hierover. Wij zijn ervan overtuigd dat het heel erg belangrijk is om te tappen. Het is een middel dat wordt ingezet omdat wij minder gebruik maken van andere, veel zwaardere, middelen. Wij geloven dat het zo voort moet gaan, maar tegelijkertijd geven wij aan dat wij willen dat er meer inzicht komt in de effectiviteit en in de kosten, ook de meer indirecte. Wij willen ons wat beter kunnen spiegelen aan het buitenland. Wat is de rol en de waarde van het bewijsmiddel taps in ons strafproces en hoe is dat in andere landen? Alleen zo kunnen wij de vinger voldoende aan de pols houden en alleen zo kunnen wij een reëel debat voeren over het nut en de noodzaak van taps. Wij zijn ervan overtuigd – dus plaats ons ergens tussen de PvdA-fractie en de VVD-fractie – dat het een zeer belangrijk middel is, maar vinden het een uitdaging om eens te kijken naar hoe zich dat precies verhoudt tot andere middelen en de rol die wordt toegedicht in de totale bewijsvoering.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik heb op twee punten een opmerking of vraag. Stel dat wij bij een VAO een motie indienen voor nader onderzoek. Dan ben ik blij dat mevrouw Van Toorenburg dat steunt. Als de minister goed heeft geluisterd, voelt hij wel aan dat daarvoor een meerderheid bestaat. Mijn tweede punt is dat ik mevrouw Van Toorenburg niet hoor over de inlichtingendiensten. Kan zij daarover nog iets zeggen, want het is toch ook namens haar fractie dat wij dat verzoek hebben gedaan?

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Ik meende dat ik al duidelijk was. Daar willen wij inderdaad meer gegevens over. Ik kan mij wel voorstellen – dat geeft de minister ook terecht aan – dat je daarover niet te veel kunt zeggen. Gelet op het toetsingskader dat gehanteerd wordt bij de taps waar we vandaag over spreken, is het toch wel bijzonder dat we een heel ander toetsingskader hebben als het over de veiligheidstaps gaat. Die zijn met zoveel minder rechtswaARBorgen omkleed, dat wij totaal geen idee hebben om hoeveel het gaat. Dit moet absoluut meer inzichtelijk gemaakt worden.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik heb de inbreng van de CDA-fractie met belangstelling beluisterd. Ik bespeur daarin dat we zo moeten doorgaan, maar ook zorgen voor de effectiviteit. Waarom is dat? Is dat omdat de

CDA-fractie zich zorgen maakt over de inbreuk op privacy? En wat vindt deze fractie van het niet nakomen van de notificatieplicht zoals die nu praktijk is? Is mevrouw Van Toorenborg het met mij eens dat wij daarvoor moeten waken?

Mevrouw **Van Toorenborg** (CDA): Wij zijn ervan overtuigd dat het een zeer effectief middel is, dus dat is niet waar ik mij zorgen over maak. Wat ik wel belangrijk vind, is dat we varen op een belangrijk onderzoek uit 1996. Toen was alles nog zo anders met mobiele telefoons en netwerken. Het bevreemdt ons dat we over zulke belangrijke feiten praten, terwijl we eigenlijk maar één onderzoek hebben daterend uit een tijdperk waarin er nog niet eens mobiele telefoons waren. Dat voelt gewoon niet goed. Laat heel duidelijk zijn dat wij niet een onderzoek willen omdat wij zouden twijfelen aan de effectiviteit. Het gebeurt niet vaak dat je een verdachte op een lijn hoort zeggen dat hij gisteren daar en daar tien kilo cocaïne heeft afgeleverd; ze zijn natuurlijk niet gek. Daar is door het Openbaar Ministerie helder op gereageerd, ook in Buitenhof. Advocaten praten ook niet zo met hun cliënten en doen eigenlijk niets via de telefoon, dat weten we allemaal. Eigenlijk hebben we het wat dat betreft over fictie. Wat het middel wel heel goed blootlegt, zijn de netwerken. Wie heeft contact met wie? Wanneer is er contact en met wie? Dat zijn allemaal dingen die heel belangrijk zijn in opsporingsonderzoeken. Tegelijkertijd vragen wij: wat is de rol van die taps in verhouding tot Hyves, MSN, twitter en stukjes in de krant waarmee berichten worden doorgegeven? Kijk daar eens opnieuw naar, daag het WODC daartoe uit. Niet omdat wij niet geloven in de effectiviteit, maar gewoon omdat we er wat meer over willen weten. Het tweede punt is de notificatie. Wij hebben daar ook opnieuw over nagedacht in het kader van de herzieningsprocedure en hebben daar ook vragen over gesteld, want ergens zit dat natuurlijk niet lekker. We waarschuwen mensen te snel, we vernietigen te snel gegevens, terwijl we tegelijkertijd een systeem aan het opbouwen zijn waarin we daarvan afhankelijk kunnen worden. Dat is een zorgpunt dat wij naar voren hebben gebracht bij de minister. Dus ja, wij zijn daar wat voorzichtiger in geworden.

Mevrouw **Gerken** (SP): Ik vraag mevrouw Van Toorenborg of zij vindt dat wij de cijfers van de internettaps helder moeten krijgen?

Mevrouw **Van Toorenborg** (CDA): Het is een goed idee om een beter beeld te krijgen van internet en andere vormen van communicatie in netwerken waar we nu veel zien gebeuren. Het gaat allang niet meer alleen om die gewone vaste lijn of die gewone mobiele telefoon.

Voorzitter: Van Toorenborg

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Ik dank allen voor de belangstelling voor dit opsporingsmiddel. Dat verdient het, want het is ook belangrijk in onze ogen. De heer Teeven heeft gelijk als hij zegt dat het van belang is om het relatieve gebruik van het opsporingsmiddel te zien in relatie tot andere opsporingsmiddelen die worden ingezet, of die juist niet ingezet worden. Dat ontslaat ons uiteraard niet van de verplichting om een afweging te maken in een concreet geval over het gebruik van het opsporingsmiddel tap. Maar het feit dat dit middel bestaat, dat hierin is voorzien in onze wetgeving, en dat wij daar ook op behoorlijk grote schaal gebruik van maken, zegt ook iets over de afweging ten opzichte van andere opsporingsmiddelen. Het zegt ook iets over de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, daaraan ziet niemand voorbij. Daarom is dit opsporingsmiddel gebonden aan voorwaarden, zoals de voorafgaande rechterlijke toestemming en het rechterlijk toezicht achteraf. Daarom zijn er ook uitzonderingen gemaakt als het gaat om geheimhoudersgesprekken.

Uiteraard realiseer ik mij terdege dat er nog vragen zijn, vragen die we niet allemaal op basis van de nu beschikbare gegevens kunnen beantwoorden. Wat mij betreft is er geen onwil om meer gegevens te leveren. Een uitsplitsing naar regio's, naar grondslagen, naar type misdrijven waarbij de tap wordt gebruikt, het aantal afwijzingen en dergelijke, kan ik niet ontlenen aan de tapstatistieken die beschikbaar zijn van de Unit Landelijke Interceptie van het KLPD. Daarvoor zouden aanpassingen nodig zijn in de gegevensverwerking en dat zou een behoorlijke verzwareing en versterking van de lasten betekenen die daarmee gemoeid zijn. Uiteraard moet dan ook de vraag gesteld worden hoe zich dat verhoudt tot wat we wel willen weten, en wie dat moet weten. Er is natuurlijk bewust voor gekozen in onze wetgeving om daar rechterlijk toezicht op te zetten in het concrete geval, dat is iets anders dan politiek toezicht.

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten staan onder politiek toezicht, maar ook onder toezicht van de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD). Daarover wordt mijn collega van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ook bevraged in de daartoe door de Kamer aangewezen commissie. Uiteraard zal ik de vraag die nogmaals gesteld is over de aantallen, doorgeven aan beide betrokken collega's van Binnenlandse Zaken en van Defensie. Wij weten uit het onderzoek Heimelijke Opsporing in de Europese Unie uit 2000 dat er verschillen zijn in de toepassing van bijzondere opsporingsmiddelen, waaronder het tappen. Deze verschillen worden, behalve door tradities, ook bepaald door werkwijze, door systematiek, door keuzen die gemaakt zijn in de wetgeving, alsook in onderliggende strafvorderlijke systemen. Daaronder vallen ook systemen die helemaal niet toelaten dat tapgegevens in de rechtszaal worden gebruikt, omdat men daar de onmiddellijke aanwezigheid wil hebben van getuigen, zoals in de Engelse common law gebruikelijk is. Dat heeft trouwens, zoals wij allemaal weten, bezwaren. De voorkeur die wij hebben voor de manier waarop het continentale strafrecht zich heeft ontwikkeld, is daar mede op gebaseerd. Onder toezicht van de rechter-commissaris kunnen zeer precieze bewijsmiddelen gevormd worden, die ik niet graag zou willen inruilen voor het puur mondelinge getuigenbewijs dat domineert in de Angelsaksische rechtstraditie.

Er zijn van verschillende kanten vragen gesteld over het effect en over de vraag of er nader onderzoek gedaan kan worden naar de daadwerkelijke notificatie van het tappen. Uiteraard ben ik mij bewust van het belang van het opsporingsmiddel, maar ook van de gerechtvaardigheid van de vragen over de werkzaamheid van het systeem. Ik ben daartoe graag bereid; ik zal het WODC vragen om zo'n onderzoek te doen. Ik bekijk ook graag of andere aspecten, zoals de kosten en een buitenlandse vergelijking, erin kunnen worden meegenomen. Maar in elk geval op het punt van effecten en de daadwerkelijke notificatie lijkt het mij goed als het WODC dat onderzoek gaat doen. Dat zeg ik toe.

Mevrouw **Gerkena** (SP): Ik dank de minister voor de toezegging. Ik neem aan dat hij bekend is met het feit dat criminelen steeds vaker gebruikmaken van encrypted void en van game speak bij gaming platforms, daar hebben zij hun communicatie op orde. Het zou misschien goed zijn om te kijken of het WODC kan onderzoeken of de politie er vaker voor kiest om de kring van verdachten wijder en breder af te tappen, omdat de verdachten steeds vaker de boel zelf zo goed op een rijtje hebben door via andere middelen te communiceren, middelen waar de politie niet bij kan komen?

Minister **Hirsch Ballin**: Deze vraag lijkt in de richting te gaan van de eerder door mij genoemde vraag, namelijk die over de effectiviteit van het middel. Ik wil niet treden in de toetsing die de rechter in ons rechtsstelsel moet doen van de toelaatbaarheid van de tap. Ik wil dat ook niet betrekken bij de precisering van de vraagstelling, die ik hier uiteraard niet ga impro-

viseren. We moeten weten of het systeem werkt. De interesse daarvoor van u en van mij is die in de verantwoordelijkheid van de wetgever, niet in die van de rechter die in het individuele geval de afweging moet maken. Wij willen weten of de wetgeving goed wordt toegepast en of zij adequaat is.

Mevrouw **Gerkens** (SP): Natuurlijk willen wij niet treden in de rechterlijke toets; dat hebben we allemaal al duidelijk gemaakt. Mijn verzoek is om dit aspect mee te nemen bij het toetsen van de effectiviteit: het vermoeden dat verdachten zelf de zaak steeds beter op orde hebben en dat het daarom, voor de effectiviteit, in de kring om verdachten vaker getapt wordt en dus meer taps worden uitgezet dan vroeger, toen er specifiek één tap gedaan moest worden.

Minister **Hirsch Ballin**: Mevrouw Gerkens verwoordt een hypothese. Ik heb daarvoor geen aanknopingspunten. Het aantal taps in 2009 lijkt hetzelfde te zijn als in 2008, gezien de cijfers die we nu hebben. Ik kan het WODC moeilijk vragen te zoeken naar iets dat er niet is. Maar ik zal zo precies mogelijk kijken naar de vraagstelling. Ik zal ook proberen het WODC niet te overvragen, want mogelijk moeten we dan langer wachten op de uitkomsten van het onderzoek dan wij willen.

De heer **Teeven** (VVD): Dat onderzoek hoeft er van de VVD-fractie niet te komen, maar nu dat toch dreigt te gebeuren en de minister dat ook uitbreidt tot de notificatie, kan het WODC wellicht ook kijken naar de wenselijkheid om de notificatieplicht gewoon af te schaffen. Dit met het oog op de lopende discussie over de herzieningswetgeving en de cold cases.

Minister **Hirsch Ballin**: We zullen meer zicht krijgen op het functioneren van de notificatieplicht. Ik denk dat de leden van deze commissie, de fracties en de regering zich niet bij voorbaat vastleggen op een bepaalde conclusie die naar aanleiding daarvan wordt getrokken. Als wij eenmaal weten hoe het staat met de notificatieplicht, dan denk ik dat we allemaal een betere afweging kunnen maken van wat een mogelijk alternatief voor de wetgever is.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ook ik dank de minister voor de toezegging. Is er zicht op welke termijn wij die rapportage zouden kunnen bespreken? Ik vraag daarnaast of in het onderzoek meegenomen kan worden hoe andere landen omgaan met de jaarlijkse rapportage, uitsplitsing in categorieën, grondslagen? Ik heb hier toevallig de jaarlijkse rapportage van de Verenigde Staten voor mij liggen, en die is een stuk gedetailleerder en meer uitgesplitst op de punten die ik noemde, dan de Nederlandse.

Minister **Hirsch Ballin**: In de Verenigde Staten wordt de toepassing van het tappen sterk beïnvloed door het zogenaamde beginsel van minimization. Dat beperkt het gebruik van de tap als bewijsmiddel; daar moeten in de zittingzaal de gesprekken worden beluisterd. Dat is heel anders, en dat weet mevrouw Peters natuurlijk ook. We moeten niet gaan shoppen in andere rechtsstelsels en kijken naar wat we daarin aantrekkelijk vinden. Als we de Amerikaanse strafrechtspleging bezien en zouden zeggen «wat mooi dat men daar zo weinig tapt en dat het systeem zo is dat er in de rechtszaal naar moet worden geluisterd», dan wijs ik erop dat het wel in een pakketje met een heleboel dingen uit de strafrechtspleging zit die je van je levensdagen hier niet wilt. Ik zie er dan ook weinig nut in om het WODC daar op te zetten.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik concretiseer mijn vraag. Kan in het onderzoek meegenomen worden hoe in andere landen met de rapportageverplichting die voortvloeit uit de normen die Verdrag van de Rechten van de Mens stelt, wordt omgegaan?

Minister **Hirsch Ballin**: De Verenigde Staten zijn niet aan het Europese Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens gebonden. Zij kennen wel de wiretap reports. Het laatste dat wij hier bij de stukken hebben zitten, dateert van 2007, maar misschien kunnen wij op Google kijken of dat van 2008 er intussen ook op staat. Idem dito het Report of the Interception of Communication Commission uit het Verenigd Koninkrijk. In België is op de website www.senate.be te vinden wat daar aan tapmaatregelen is gedaan. Wij zullen dat inventariseren. Ik meen dat ik daarvoor het WODC niet hoeft in te schakelen, Google lijkt daarvoor een goed medium om te achterhalen wat er aan buitenlandse taprapportages beschikbaar is.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik kauw nog even op de notificatieplicht. Is het wenselijk om ook dat mee te nemen in het WODC-onderzoek? Bits for Freedom heeft een notitie aangeleverd waarin er nadrukkelijk op wordt geattendeerd dat het al meegenomen is en dat het op zichzelf geen echte prioriteit bij het OM heeft, terwijl dat wel zou moeten. Wil de minister het wel of niet meenemen? Ik kan me voorstellen dat hij het OM erop wil wijzen dat men daar eigenlijk wel aandacht aan zou moeten schenken, maar dan graag iets minder vrijblijvend dan tot op heden.

Minister **Hirsch Ballin**: Wij zullen dat in de vraagstelling betrekken. Ik wil graag achterhalen in hoeveel gevallen de notificatie is uitgevoerd. Daarmee hebben we dan ook bouwstenen voor het beantwoorden van de andere vragen die de heer Heerts zojuist stelde.

De **voorzitter**: Er komt dus een onderzoek van het WODC naar de effectiviteit en notificatie, met daarnaast een overzicht van welke rol de tap speelt in Nederland ten opzichte van andere opsporingsmiddelen en daarin een vergelijking met het buitenland?

Minister **Hirsch Ballin**: Over de vergelijking met het buitenland wil ik niet al te ambitieus zijn. Ik heb daarnet al gezegd op welke manieren we rapportages van andere landen kunnen achterhalen, en meer informatie dan die in de rapportages te vinden is, krijgt het WODC ook niet. Wat we wel kunnen doen is, naar aanleiding van het onderzoek, het relatieve gewicht formuleren dat we aan dit opsporingsmiddel toekennen. Daarbij staat te bezien of ik dat moet vragen aan het WODC, of dat dit eerder iets is dat te zijner tijd in mijn bevindingen bij het rapport van het WODC wordt meegenomen. Wannéér dat komt, hangt af van de aanbestedingsprocedure die we daarvoor dienen te volgen, en van de omschrijving van het onderzoeksplan. Ik zal de Kamer hierover informeren en voorzien van de vraagstelling die dan aan het onderzoek ten grondslag wordt gelegd.

De **voorzitter**: Wordt er bij dat relatieve gewicht wel gekeken naar het buitenland? In de schriftelijke antwoordronde wordt iets gezegd over Engeland en Amerika en over nog enkele stelsels die meer of juist minder lijken op dat van Nederland. We moeten even kunnen proeven hoe dat elders ligt. Wij moeten daar een scherper beeld van kunnen krijgen.

Minister **Hirsch Ballin**: U mag op dat punt een stellingname van mij verwachten. Die zal uiteraard gemotiveerd zijn. Ik zal daarin ook de verhouding tot andere opsporingsmiddelen beschrijven. Over de aantallen heb ik al het een en ander gezegd. Met ingang van 2010 zullen wij ook de internettaps geautomatiseerd registreren en deze zullen wij in de volgende overzichten meenemen. Ik verwacht dat we vanaf

1 januari van het komend jaar dat geautomatiseerd kunnen doen. Dan kunt u die informatie vanzelfsprekend ook krijgen.

In het plan van aanpak en de gedachte van mevrouw Gerkens zie ik vooralsnog niet zoveel. Ik zal dat te zijner tijd betrekken bij de nadere afweging van de verschillende middelen ten opzichte van elkaar. Het aanvragen wordt beoordeeld door de opsporingsdiensten, maar de officier van justitie en de rechter-commissaris hebben een toetsende rol in overeenstemming met het Wetboek van Strafvordering.

Mevrouw Gerkens verwees naar de advocaat-generaal, tevens hoogleraar Openbaar Ministerie, professor Frielink. Ik dien hem hier verder aan te halen als hoogleraar Frielink, want in die context heeft hij gesproken. Ik kan zijn opmerkingen in het licht van de problematiek rondom de geheimhoudergesprekken begrijpen. Ik kom daar nog op terug.

Er is een aparte commissie ingesteld, de commissie-Zandee, die met voorstellen moet komen ter voorkoming van die soort gesprekken. Daarover zijn wij ook in gesprek met de Nederlandse Orde van Advocaten en met het Openbaar Ministerie. Die gesprekken worden deels via de telefoon en deels in persoonlijk contact gevoerd. Ik hoop binnenkort terug te kunnen komen op de vraag hoe wij op een praktische manier kunnen omgaan met het eveneens praktische probleem van geheimhoudergesprekken die in de taps en de tapverslagen belanden. Die moeten daaruitgehaald worden. Een enkele keer gaan daar dingen mis, met soms heel vervelende gevolgen. Daarover hebben wij eerder overleg gehad. De Kamer was bezorgd dat er misbruik van kan worden gemaakt als we bepaalde nummers niet gaan tappen, namelijk die waarop advocaten gesprekken met hun cliëntele voeren. De Orde van Advocaten wil dat natuurlijk absoluut niet. Het zou een zeer ernstige schending zijn van de ereregels van de advocatuur als een advocaat zijn afgeschermd telefoonnummer aan een crimineel ter beschikking zou stellen. Maar er kunnen situaties ontstaan waarin dit toch zou gebeuren. In die gevallen moet het klip-en-klaar zijn dat dit ongeoorloofd is. We zijn bezig hiervoor een praktische werkwijze te kiezen, liefst zonder vervolproblemen als de opslag van weer een aparte categorie gesprekken. We moeten proberen daar tegelijkertijd effectief en doelmatig in te zijn. Effectief in het beschermen van het privilege van de advocaat en de communicatie met de advocaat, maar ook effectief uit het oogpunt van voorkomen van eindeloze discussies over de vraag of het wel op een toereikende manier is afgeschermd.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Mijn fractie is het met de minister eens over het belang van het geheimhouden van de advocaten-clientelengesprekken, maar dit speelt al langer. Het is al eerder onderwerp van debat geweest en nu is er een toezegging: ik blijf er verder naar kijken. Ik vind dat eerlijk gezegd te weinig. De minister weet hoe belangrijk het is. Zaken waarin het misloopt vanwege afgetapte advocatengesprekken zijn in het nieuws. Ik noem Alkmaar. Het betrof daar een andere dienst, maar het gaat om dezelfde techniek. Wat kan de minister meer concreet toezeggen? Wanneer komt hij met een praktisch voorstel om dit op te lossen?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb daarnet gezegd dat wij er net zo precies mee bezig zijn als mevrouw Peters begeert. De commissie-Zandee is ermee bezig en dat zal nog wel even duren. Intussen maken wij zelf afspraken met de advocatuur en het Openbaar Ministerie. Als dat rond is, ontvangt de Kamer daarover natuurlijk een brief van mij. Misschien is dat al snel, we schieten er wel mee op, maar er zijn een paar lastige vragen, juist in het licht van wat deze commissie zelf gezegd heeft. We moeten natuurlijk wel weten dat, als we deze nummers voor dit doel afschermen, het weer niet zijn doel voorbijschiet en we daarmee een vrijplaats creëren voor criminele activiteiten. Dat wil de orde niet, maar dat willen de Kamer en ik zeker niet. Aan de andere kant moet er geen situatie ontstaan waarin

telefoongesprekken langs die nummers buiten beschouwing worden gelaten en er vervolgens naar hartenlust nog op andere nummers wordt gebeld die daar niet voor zijn aangemeld. Dan komen we opnieuw in dezelfde problemen terecht. Uitfilteren wat onder het geheimhouderprivilege valt of niet? Ik denk dat het een redelijke benadering zou zijn om te zeggen dat die telefoonnummers alleen voor dit doel mogen worden gebruikt. Maar die moeten dan ook voor dit doel gebruikt worden en er moet daarnaast geen tweede telefooncircuit ontstaan. Ik hoop dat ook voor de commissieleden die zojuist wat kritisch gesproken hebben over het tappen, nu duidelijk is dat wij proberen het zo vorm te geven dat er én recht wordt gedaan aan het belang van de opsporing, én aan de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, in het bijzonder via de rechterlijke toets, én aan het belang van vertrouwelijkheid van de communicatie tussen de advocatuur en hun cliënten.

Ik heb al gesproken over de notificatie. De beoordeling van de effectiviteit zal eveneens bij het onderzoek worden betrokken. Wat betreft de effectiviteit merk ik nog op dat wij dat niet alleen moeten zien in de zin van het direct bereiken van opsporingsresultaten. Alsof men de telefoon opneemt en met elkaar afspreekt dat een bepaalde criminele activiteit gaat plaatsvinden. Dat komen we nog steeds wel eens tegen, maar de Kamer merkt terecht op dat er criminelen zijn die heel wat geraffineerder in hun telecommunicatie zijn. Maar dan nog kan een telefoontap van belang zijn bij het identificeren van plaatsen, contacten of gevaarlijke situaties. Het OM heeft dit ook nog eens nadrukkelijk onder mijn aandacht gebracht in verband met dit overleg. Wij willen natuurlijk voorkomen dat er echt heel erge dingen gebeuren. Dus ook als bewijstechnisch de aanwijzingen alleen beperkt en indirect zijn, kan het nog steeds van belang zijn om in het kader van opsporingsonderzoek naar voorbereidingshandelingen en voortgezette delicten, bijvoorbeeld van criminele organisaties, op zo'n manier te werk te gaan dat er een aanhouding kan plaatsvinden, bijvoorbeeld voordat een ander mens van het leven is beroofd. In dergelijke situaties kan de tap ook van betekenis zijn.

De heer **Teeven** (VVD): Even terug naar de notificatie. Ook de CDA-fractie heeft daarover een vraag gesteld. Wij hebben moeten constateren, bijvoorbeeld in een aantal aanhangig zijnde wetsvoorstellen waarop door diverse adviesorganen kritiek geleverd is, dat de minister in de herzieningswetgeving niet ingaat op de knelpunten met de notificatie- en vernietigingsbepalingen van het Wetboek van Strafvordering. Ik vraag de minister wat zijn oordeel is over de samenloop en de knelpunten tussen enerzijds de vernietigingsbepalingen van bijvoorbeeld tapgegevens die binnen een bepaalde periode na notificatie moeten worden vernietigd, terwijl je anderzijds wilt kijken naar een gewezen verdachte.

Minister **Hirsch Ballin**: Deze vraag kan ik eigenlijk alleen maar met een zucht beantwoorden, maar zuchten zijn niet te notuleren. Laat ik daarom maar verbaliseren wat mijn gedachten zijn bij wat de heer Teeven naar voren brengt. Bij dit soort dingen is het inderdaad doorvaren tussen Scylla en Charybdis. Er zijn ook in deze Kamer fracties die heel sterk bepleit hebben om de bewaartermijn van telecommunicatiegegevens, waarvoor hetzelfde geldt als wat de heer Teeven zei over de tapgegevens, zo kort mogelijk te maken. Die termijn is ook verkort door amendering in deze Kamer. De Eerste Kamer is nog een stap verder gegaan en verlangt dat voor een deel van de gegevens die termijn verder wordt bekort. Dit alles uit oogpunt van bescherming van de persoonlijke levenssfeer. De mate waarin je daar een sterker accent aan geeft, beperkt je in je mogelijkheden om later cold cases op te lossen of herzieningsverzoeken ten nadele of ten voordele te behandelen. Ik kan mij voorstellen dat je daar anders over oordeelt, wanneer een verdachte volhoudt onschuldig te zijn en insisteert dat de hem betreffende gegevens niet moeten worden

vernietigd. Hij zegt daarmee als het ware zelf dat zijn persoonlijke vrijheid meer is gediend met een voortgezette bewaring dan met het omgekeerde. Maar de vraag is natuurlijk of we deze verfijning in de wetgeving kunnen aanbrengen zonder het voor politie en Openbaar Ministerie wel heel erg gecompliceerd te maken. Ik denk dat de heer Teeven terecht wijst op een dilemma. De wetgever zal daar dus termijnen in moeten stellen, wat weer voor- en nadelen heeft. Wij komen hierover ongetwijfeld te spreken als de Kamer, hopelijk spoedig, deze wetsvoorstellen behandelt.

De heer **Teeven** (VVD): Ik heb een vervolgvraag op dit punt. Ziet de minister misschien een mogelijkheid om een uitzondering voor delictcategorieën te maken? Bij die delicten waar sprake is van een ernstig geschokte rechtsorde, dus feiten waar twaalf jaar of meer gevangenisstraf op staat, bewaren we de gegevens dan wel. En gaan we na notificatie de tapgegevens niet vernietigen, maar bewaren we die altijd. Want dat zijn nu juist bij uitstek delicten waarbij je mogelijk met herziening te maken krijgt. Overigens constateer ik dat het vaak dezelfde fracties zijn die bewaartermijnen willen bekorten, maar tegelijkertijd herziening ten voordele bepleiten.

Minister **Hirsch Ballin**: Ieder gaat over zijn eigen consistentie. Ik ben best bereid om naar dit soort dingen te kijken, zoals een nuancering in de bewaartermijnen naar gelang het delict. Ik zie wel een paar praktische problemen, wat de heer Teeven zich ongetwijfeld, vanuit zijn ervaring, goed kan voorstellen. Het aanvragen van een tap is gerelateerd aan een strafzaak, waarbij meer delictomschrijvingen en meerdere maximumstraffen een rol spelen. Je komt daarbij voor de vraag te staan of daarin de kortste dan wel de langste straf bepalend moet zijn. Of dat, op het moment dat besloten wordt om de tenlastelegging zich niet te doen uitstrekken tot alle delicten waar oorspronkelijk de tap voor was gevraagd, weer een wijziging moet worden aangebracht in de bewaartermijnen. En hoe we dat allemaal praktisch en administratief moeten verwerken. Wetend hoe moeilijk dat nu al is, heb ik enige aarzeling. Deze verfijning is doordacht, maar of het hanteerbaar zal zijn, waag ik te betwijfelen. Inzake de motivering van de taps door de rechter-commissaris: rechters beslissen over dit soort dingen altijd op basis van de aanvraag. Als de aanvraag in hun ogen niet overtuigend is, zal de tap niet worden toegestaan. Wij kunnen van de rechter verlangen dat in een betoog – dat dan ook weer het eigen betoog van de rechter moet worden – wordt aangegeven op welke onderdelen het verzoek van de officier van justitie overtuigend werd geacht en op welke niet, maar dit zou enorm veel werk met zich meebrengen en een zeer beperkte toegevoegde waarde hebben. Zeker gegeven de motivering die al in de aanvraag van het Openbaar Ministerie moet zitten. Ik denk dat we er echt niet aan moeten beginnen om de rechterlijke macht hiermee op te zadelen.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik vraag aan de minister of hij al over gegevens beschikt die vertellen hoeveel van de tapgevallen daadwerkelijk leiden tot een arrestatie en veroordeling? Zolang wij die gegevens niet hebben, is het nog niet mogelijk om net zo stellig als de minister te zeggen dat het weinig toegevoegde waarde heeft om van de rechter te vragen in diens motivatie de persoonlijke levenssfeer van derden mee te wegen.

Minister **Hirsch Ballin**: Mevrouw Peters brengt nu twee zaken die niet bij elkaar horen met elkaar in verband. Ik zeg over de rechter die over het toestaan van de tap beslist, dat ik van de toegevoegde waarde van de eigen motivering, naast de motivering die de officier van justitie dient te geven om de machtiging te verkrijgen, niet veel verwacht.

Op het andere punt dat mevrouw Peters aansnijdt, de effectiviteit, ben ik al eerder ingegaan. Ik wil er met alle plezier nog meer over zeggen, maar we zullen daar naar aanleiding van het onderzoek beslist nog veel grondiger over kunnen spreken. Je kunt taps niet een-op-een relateren aan een oude aanhouding in die zaak. Ik kom nu enigszins in de verleiding om een langer betoog te houden over veranderingen in de criminaliteitsbeelden en in de werkwijze van opsporing en vervolging. Het beeld van wat in het strafvorderlijk onderzoek gebeurt en van wat de taak is van de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde, was in de tijd dat ik studeerde – en al helemaal in de tijd dat ons Wetboek van Strafvordering werd geconcipteerd – volledig gerelateerd aan één uniek feit, namelijk het feit dat dient te worden opgehelderd en waarvan de dader dient te worden gevonden. De dader wordt vervolgens als verdachte voor de rechter gebracht en veroordeeld vanwege dat feit.

De criminaliteit en criminaliteitsbestrijding van tegenwoordig hebben veel meer te maken met een crimineel activiteitenpatroon. Dat geldt niet alleen voor criminele organisaties, maar ook voor de notoire veelplegers waarover de fractiegenoten van mevrouw Peters mij regelmatig bevragen. Dat geldt voor mensenhandel, dat geldt voor drugshandel, het geldt voor witwassen en voor fraude. Het zijn feiten die in de techniek van de dagvaarding worden geïsoleerd uit een patroon van criminele activiteiten. Alleen als je daarop inwerkt, kun je verwachten dat criminaliteit effectief wordt bestreden. We hebben er niets aan om van tijd tot tijd mensen wegens een enkel feit veroordeeld te krijgen, terwijl het criminele activiteitenpatroon zich voortzet. Dat is iets wat ook zijn weerslag heeft op de werkwijze van de opsporing. Die moet zich bezighouden met patronen, met werkwijzen, en ook met situaties van gevaar. Ik denk aan onmiddellijk gevaar voor het uitvoeren van criminele activiteiten en voor het bepalen van het moment waarop er moet worden gestopt. Daarin kunnen we ook het doorlaatverbod situeren, met alle gevolgen die daaraan verbonden zijn. In de wetgeving en het beleid zijn daarvoor bepaalde keuzen gemaakt. Zo ook de keuze die wij voortdurend maken als het leven van mensen bedreigd wordt, als mensen daadwerkelijk worden verhandeld en slachtoffer zijn van mensenhandel, als dreiging bestaat van aanhoudend huiselijk geweld. Wij moeten dan keuzes maken over het moment van ingrijpen. Dat is de manier waarop criminaliteitsbestrijding en opsporingsactiviteiten dienen te worden uitgevoerd. Het geeft een geheel andere betekenis aan de telefoontap dan in het oude beeld van het te isoleren feit waartegen wordt opgetreden, en waarbij je dus de veroordeling van het aan het licht gebrachte feit zou kunnen aanmerken als het resultaat van de telefoontap. Dat kan het geval zijn en is ook in een belangrijk deel van de gevallen aan de orde, maar het zou echt verkeerd zijn om de betekenis van deze en andere opsporingsmiddelen nog op de oude manier te relateren aan het enkele feit waartegen wordt opgetreden.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik dank de minister voor zijn toelichting, maar het feit blijft staan dat de minister het met de Kamer eens is dat de effectiviteit van het tapmiddel nader moet worden onderzocht. Bij voorbaat staat nog niet vast in hoeverre tappen effectief is. Ook staat als een feit overeind dat de volgende vraag onbeantwoord blijft: hoe komt het nu toch dat hier in Nederland meer wordt getapt? Ten opzichte van andere opsporingsmiddelen wordt meer gebruikgemaakt van de tap dan in de ons omringende landen. Zolang die twee vraagtekens er zijn, blijft het voor mij ook een vraagteken of er wel voldoende zorgvuldig wordt getoetst bij de inzet van het middel. Op voorhand kunnen wij niet zeggen dat er voldoende zorgvuldig getoetst wordt, zeker niet wanneer het communicatieverkeer zodanig is toegenomen dat privacy daardoor zoveel meer een issue geworden is. En dat terwijl het Wetboek van Strafvordering allerlei toetsen aanreikt die de rechter-commissaris moet toepassen, maar die daar niet speciaal op zijn toegeschreven.

Minister **Hirsch Ballin**: Mevrouw Peters geeft een zekere wending aan wat ik heb gezegd. Ik heb niet gezegd dat wij de effectiviteit van de taps nog moeten bepalen. Wij weten uit de langjarige ervaring van mensen van het Openbaar Ministerie en van de politie en rechtspraak, dat taps effectief zijn. Als ik zeg dat er een onderzoek wordt gedaan, leidt dat tot een precisering van de effectiviteit, inclusief de verhouding tot de andere gezichtspunten die naar voren gebracht zijn. De leden hoeven mij niet van tevoren te zeggen dat het allemaal goed en effectief is, maar doe alstublieft ook niet het omgekeerde. Wacht even af wat het gevraagde onderzoek oplevert aan meerinzicht. Over de effectiviteit heb ik daarnet al gezegd dat het verkeerd zou zijn om die te relateren aan een bepaald, intussen achterhaald beeld van hoe opsporingsonderzoeken in relatie tot de strafrechtspleging dienen te functioneren. Voor een deel is dat nog wel van toepassing, maar zoals gezegd maar voor een deel. We weten dat juist in deze verbreding, ook in verhouding tot andere opsporingsmiddelen waarover gesproken is en ook in verband met de wetgeving over bijzondere opsporingsmiddelen, de telefoontap een plaats heeft. Die plaats wordt mede bepaald door de keuze die in Nederland door wetgeving en traditie zijn gemaakt over onderzoek, opsporingsonderzoek en bewijsvoering in strafzaken. Dus noch op het eerste punt, noch op het tweede punt zie ik reden om bij voorbaat het hanteren van een groot aantal telefoontaps in Nederland als het ware in de beklagdenbank te zetten. De vergaring van feiten daarover gaat door met dit onderzoek, maar ik geef de inzichten waarover we nu beschikken op basis van langdurige ervaring van de opsporende en vervolgende instanties.

Mevrouw **Gerkena** (SP): Ik wil mevrouw Peters bijvallen. De minister zegt: voor mij is de effectiviteit bewezen. Wij hebben meerdere malen gevraagd om feiten, om cijfers, om effectiviteit. De minister zegt zelf dat hij dat niet wil gaan meten en toetsen hoe de effectiviteit in elkaar zit. Mijn fractie vindt die vaagheid, de moeizame manier waarmee we moeten trekken aan cijfers en feiten, wantrouwend maakt. Als de minister helderheid en transparantie geeft, worden die vragen weggenomen en wordt daarmee de effectiviteit aangetoond. Iedereen kent waarschijnlijk het gegeven wel dat wij slechts vijf personen van elkaar verwijderd zijn. Iemand die iemand kent, die iemand kent, die weer iemand kent. Dus hoe meer er getapt wordt, hoe meer mensen de angst hebben een keer tussen die taps te zitten. Een tap kan ook gebruikt worden om plaats te bepalen, bij wijze van spreken. Als je beter aan kunt geven wat voor soort taps er zijn en wat het doel van zo'n tap is, neem je volgens mij al heel veel wantrouwen weg.

Minister **Hirsch Ballin**: Dat wantrouwen wil ik heel graag wegnemen. Mevrouw Gerkena hoeft er absoluut niet voor beducht te zijn dat wij dingen onopgehelderd willen laten als het hierom gaat. Daarom ben ik ook begonnen met te zeggen dat we het onderzoek graag laten uitvoeren. Als het gaat om effectiviteit, is iets niet ja of nee effectief. Het is een gradueel begrip. Waar ik op reageerde, was de opmerking van mevrouw Peters dat «we nog niet weten of de taps effectief zijn». Nee, we weten wel dat taps effectief zijn. Maar het onderzoek zal meer licht werpen op de mate waarin, de gradaties en de nadere afweging. Ik zal de Kamer graag voorzien van de inzichten die daarvoor nodig zijn.

De heer **Heerts** (PvdA): Als ik het goed begrijp, is tap een middel om een zeker doel te bereiken. Ik heb al langer de indruk dat de minister, ook met betrekking tot het verleden, eigenlijk zegt dat het Wetboek van Strafvordering op grote onderdelen verouderd is. Het is wel steeds aangepast, maar niet aan de *modus operandi* en de wijze waarop criminelen, al dan niet in groepsverband, delicten plegen. We zijn op onderdelen bezig met een grondige herziening van het Wetboek van Strafvordering en halen er

steeds dingen uit. Eigenlijk moeten we vaststellen dat we vanuit de overheid voortdurend proberen de race bij te houden, al dan niet met behulp van technische middelen. Vaak gebeurt dat vanuit achterstand. Als ik de minister goed begrijp, zouden we een keer goed moeten kijken naar die steeds slimmer wordende criminelen, die met behulp van advocaten, notarissen, makelaars, taxateurs en noem maar op, ook steeds intellectueler lijken te zijn. Het staat bijna niet meer in verhouding tot datgene wat wij daar vanuit de overheid tegenover zetten. Ik zeg niet dat ze allemaal fout zijn, maar ten minste een aantal is goed fout. Zouden we dat niet moeten meenemen?

Minister **Hirsch Ballin**: Ik durf te beweren dat ook in deze kabinetsperiode op dat punt belangrijke stappen zijn gezet en de heer Heerts behoort tot degenen die dat mee aangemoedigd hebben. Als het bijvoorbeeld gaat om de onroerendgoedfraude, hebben we een aantal dingen in gang gezet. Een aantal jaren geleden ontbrak het ons nog volledig aan zichtbare patronen in de rol van dienstverleners als makelaars en het notariaat. Ik wijs op de wijzigingen van het tuchtrecht en de informatieplicht. Dat is allemaal voortgekomen uit dezelfde verandering in de manier waarop we criminaliteit bestrijden, en dat geldt ook voor de zogenaamde kleinere criminaliteit van veelplegers. Ook daarbij zijn we ons veel meer gaan richten op werkwijzen en patronen. Dat is wat ik zo-even wilde zeggen over de tap. Wat daar ook nog bij hoort, is de Europese en internationale dimensie ervan. Een heleboel van de telefoongesprekken zijn gesprekken met het buitenland. Ik kan geen precieze aantallen geven, maar iedereen die wel eens een opsporingsonderzoek in detail heeft gevolgd, weet dat daarvan een heleboel telefoonverkeer over de grens gaat. Ook dat weegt mee in wat we tegenkomen en waarmee wij met de middelen die ons ter beschikking staan voor een strijdbare rechtsstaat willen opkomen. Als ik zie hoe zich dat verhoudt tot andere landen en hoe de Nederlandse opsporing en strafvervolgning worden gezien als toonaangevend in Europees verband, denk ik dat we kennelijk goed werk doen. Ook wat betreft het gebruik van opsporingsmiddelen die in de loop der jaren aan het Wetboek van Strafvordering zijn toegevoegd. Het betekent niet dat ik verder geen wensen en doelstellingen heb. Integendeel, het past daar allemaal in en er is nog wetgeving bij de Kamer aanhangig, ook op het punt van onderzoeken die we willen doen naar de interceptie van criminele vermogens. Ook daar spelen diverse onderzoeksmiddelen een rol in. Misschien is het daarom goed om alles wat er vanmiddag over gezegd is in gedachte te nemen als we, hopelijk spoedig, met de Kamer mogen spreken over het wetsvoorstel.

Dan heb ik alleen nog de vraag van mevrouw Van Toorenburg te beantwoorden over de stand van zaken wat betreft de nummerherkenning. Ik heb daarover al het een en ander gezegd bij de interrupties. Gezien haar beheersverantwoordelijkheid zal ik mijn collega van Binnenlandse Zaken vragen om mij te verzekeren dat het interceptiesysteem ten behoeve van automatische nummerherkenning volgend jaar wordt aangepast, zodat we dat ook technisch kunnen realiseren.

Mevrouw **Gerkena** (SP): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn ruimhartige toezegging om het WODC onderzoek te laten doen en ook voor zijn toezegging om de onderzoeksopzet van tevoren naar de Kamer te sturen, zodat wij daar nog naar kunnen kijken. Tevens dank ik de minister voor de toezegging dat hij collega-ministers van Binnenlandse Zaken en van Defensie gaat vragen om de cijfers inzake tappen van de MIVD en de AIVD. Daarbij is mijn vraag of de minister, of zijn collega's, de leden per brief kan laten weten wat de uitkomst van dat verzoek is. Dit graag op korte termijn, zodat wij weten of die cijfers er daadwerkelijk aankomen of dat wij als Kamer daarvoor op een andere wijze moeten zorgen. Want ik

zeg de minister dat, indien zijn collega's blijven weigeren, de SP in elk geval van plan is om daarover een motie in te dienen. Ik heb nog geen antwoord gekregen op mijn vraag hoe wij helderheid krijgen over de internettaps. Kunnen wij daar inzicht in krijgen?

De heer **Heerts** (PvdA): Voorzitter. Ik ben wat meer gerustgesteld over de motivatie bij het tappen en het nut en de noodzaak ervan. Kan dit ook in relatie tot het internetverkeer etc. worden meegenomen? Ik denk wel eens dat we over veel openbare bronnen beschikken die slimmer ingezet zouden kunnen worden. Je hoeft dat misschien niet eens als bevoegdheid in te zetten, maar je kunt ook gebruikmaken van al die mensen die vrijelijk via allerlei sites met elkaar opereren en communiceren. Ik hoef daar geen antwoord op als het kan worden meegenomen in het onderzoek is het goed.

Over de inlichtingendiensten heeft de vaste commissie voor Justitie een brief gestuurd naar de minister. Ik weet dat hij het heeft doorgestuurd, maar ik zou graag van de minister zelf horen hoe hij daar tegen aankijkt. Formeel zegt hij natuurlijk dat de commissie, die in de Kamer is benoemd, daarover gaat. Ik wil echter niet onder stoelen of banken steken dat ik een toenemend gezond wantrouwen heb tegen het functioneren van die commissie.

Minister **Hirsch Ballin**: Weet mevrouw Hamer dat al?

De heer **Heerts** (PvdA): Daar kunt u van op aan. Anders had ik het hier niet gezegd. Ik heb als Kamerlid bovendien een individuele verantwoordelijkheid voor mijn indruk. Nogmaals, graag een reactie van de minister van Justitie. Volgens mij vragen wij helemaal niet te veel en als de minister vindt dat het wel zo is, dan hoor ik dat ook graag.

Om het vriendelijk af te sluiten, dank ik de minister voor zijn antwoorden. Ik hoop dat hij ervan meeneemt dat wij wel in staat moeten zijn om die soms dubbele moraal van de burger – ik geef het toe – in verhouding te laten staan tot het «enerzijds en anderzijds».

De heer **Teeven** (VVD): Voorzitter. Ik zal vriendelijke beginnen en de minister danken voor zijn beantwoording. Zeker waar het gaat om politie, justitie en taps, en alles wat daarmee samenhangt. Ik denk dat de minister een goede afweging maakt als het gaat om bescherming van de goedwillende burger en de kwaadwillende burger die moet worden aangepakt. Deze laatste moet vooral weinig recht hebben op privacy, daar is onze fractie altijd een groot voorstander van geweest.

Wat minder tevreden is mijn fractie met het antwoord van de minister inzake de veiligheidstaps. Betekent het antwoord dat wij kregen op de vraag van de commissie voor Justitie over het niet krijgen van informatie over de hoeveelheid taps van de MIVD en de AIVD: wij hebben die gegevens wel, maar wij willen die niet geven? Of betekent het: wij hebben die gegevens niet, maar wij kunnen ze in de toekomst mogelijk wel geven als de Kamer ze wil hebben? Volgens mij kan de minister deze vraag wel beantwoorden.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Voorzitter. Het contrast tussen de VVD-fractie en de GroenLinks-fractie is zeer helder: de VVD komt op voor het belang van het onderzoek naar kwaadwillende verdachten. Waar mijn fractie zorgen over heeft, is hoe in dat onderzoek ook niet-kwaadwillenden, niet-verdachten, in toenemende mate worden meegenomen. Mede gelet op de aard van het opsporingsmiddel, omdat daarin alle communicatie, dus ook die met derden, wordt meegenomen.

Wij spraken over transparantie en over de vraag of de rechter-commissaris voldoende zorgvuldig toetst. In hoeverre wijst de rechter-commissaris ook wel eens verzoeken af? Komt dat regelmatig voor? Kan de

minister daar iets over zeggen of is de rechter-commissaris een «stempel-machine»?

Wij weten nog niet in hoeverre die notificatieplicht wordt nageleefd, terwijl de notificatieplicht nu juist hét middel is om de schending van privacy van medeaafgetapte, niet-verdachte, niet-kwaadwillende burgers, achteraf een beetje goed te maken. Ik vind dat echt zeer ernstig en ik wil nogmaals van de minister horen op welke manier wij als Kamer te horen krijgen in hoeverre Nederland de notificatieplicht naleeft en dat beter zal gaan doen. De indruk bestaat namelijk dat dit niet voldoende gebeurt.

De **voorzitter**: U meent toch niet werkelijk wat u zegt? Vraagt u de minister of een rechter-commissaris in ons rechtsbestel een stempelmaschine is? Daarop graag een verduidelijking, want vanuit het oogpunt van strafrecht is dit echt een onbegrijpelijke vraag.

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik wil heel graag gerustgesteld worden en van de minister horen dat dit niet zo is. Op dit moment beschik ik niet over gegevens in hoeverre een verzoek tot aftappen wel eens wordt afgewezen. Ik wil er zicht op krijgen waarom in Nederland zo ontzettend veel meer wordt afgetapt dan elders. Is het mogelijk omdat de toets vrij licht is, omdat je heel gemakkelijk toestemming kunt krijgen, of niet? Ik wil daarop een antwoord. Zodra ik gerustgesteld ben, hoef ik die soort kwalificaties of vermoedens niet meer te hebben.

De heer **Heerts** (PvdA): Ik vind wel dat GroenLinks dit nu niet in de lucht kan laten hangen. De rechters-commissarissen, ook die aan onze kant van het spectrum, maken natuurlijk wel een afweging bij de beoordeling of een tap wordt toegestaan. Twijfelt mevrouw Peters aan de integriteit van de rechters-commissarissen? Het lijkt mij niet dat zij dat wil zeggen, want daar helpt dat briefje straks ook niet bij. Of druk ik mij ongelukkig uit?

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik ben op zoek naar een verklaring. Waarom wordt er in Nederland zo ontzettend veel meer afgetapt en behoren wij daarin tot de wereldtop? Het kan komen doordat de toets vrij licht is; andere opsporingsmiddelen worden zwaarder getoetst. Ik wil dat weten door inzicht te verkrijgen in hoe vaak een verzoek wordt afgewezen. Andere landen geven daar wel inzicht in, waarom Nederland dan niet?

Voorzitter: Teeven

Mevrouw **Van Toorenburg** (CDA): Voorzitter. Wij danken de minister voor zijn uitvoerige beantwoording. Laat heel helder zijn dat wij absoluut overtuigd zijn van het nut en de noodzaak van het tappen. Niet alleen op basis van de stukken en de gesprekken die wij gevoerd hebben ter voorbereiding van het debat, maar wij hebben natuurlijk ook ervaring vanuit de rechtspraak: de heer Teeven vanuit het Openbaar Ministerie en ikzelf vanuit de advocatuur. Wij hebben er dus voldoende zicht op. Ik ben er absoluut van overtuigd dat dit heel nuttig en noodzakelijk is. De enige vraag blijft – en daarom zijn wij blij met de toezegging van de minister – wat nu precies de waarde is die eraan wordt toegekend. Kan dit wat beter uitgezocht worden en kunnen we er een meeromvattend beeld van krijgen? Wij zijn er heel gelukkig mee dat de minister dat heeft toegezegd, want dat zal ons een beter beeld geven en kan voor ons de angel uit het debat halen. Daarnaast zijn wij op zoek naar hoe dit zich verhoudt tot de gang van zaken in andere landen. De minister heeft daar ook het een en ander over opgemerkt en hij zal nog iets naar de Kamer sturen. Daar zijn we blij mee.

Eén ding blijft nog even in de lucht hangen en dat is iets wat ons bezighoudt: 14.00 uur is de sluitingstijd van de schriftelijke inbreng bij het wetsvoorstel inzake de herziening ten nadele en ten voordele. Vandaag zijn we

daar vrij uitvoerig op ingegaan: wat betekent het bewaren van gegevens, gelet op dat wetsvoorstel? Wij willen van de minister van Justitie een toezegging dat hij daarop in de nota naar aanleiding van het verslag specifiek op ingaat, mede gelet op hetgeen hier vandaag besproken is. Wij zijn daar als Kamer duidelijk naar op zoek: wat betekent het bewaren nu, wat betekent het tappen in al die trajecten we met elkaar ingaan, voor de herziening ten nadele en de herziening ten voordele? Daarbij moet je met die bewijsmiddelen natuurlijk wel optimaal het werk kunnen doen. Graag dus een toezegging van de minister, om dat punt specifiek mee te nemen bij zijn reactie op de vragen die de Kamer stelt.

Minister **Hirsch Ballin**: Voorzitter. Wij zullen dit alles er graag bij betrekken. Als ik even goed door de mensen heen kijk, is dit ook geregistreerd door degenen die aan de wetgeving werken. Ik hoop dat we, ook in dat kader, inderdaad gezamenlijk tot de goede afwegingen zullen komen. Ik ben in eerste termijn ingegaan op de vragen over internettaps. Zullen ze betrokken worden in het onderzoek dat het WODC op mijn verzoek zal uitvoeren? Dat zijn dus andere vragen dan de vraag of we er eigenlijk wel goed aan doen om de telefoontap te hebben. Mevrouw Peters heeft daarover in tweede termijn haar opvattingen gegeven. Ik begrijp uiteraard wat zij zegt, maar ik begrijp niet waarop zij dat baseert. Privacy is voor ons allemaal belangrijk. De reden waarom deze bevoegdheid in de wet is neergelegd, met rechterlijke controle vooraf en achteraf, ligt in het moment dat er gebruik van gaat worden gemaakt in een strafprocedure. We zullen inderdaad meer zicht moeten krijgen op hoe het met de notificatiewerkwijze gaat, maar in ieder geval vooraf en op basis van een gemotiveerde aanvraag van het Openbaar Ministerie. Natuurlijk zie ik ook wel dat de aantallen per hoofd van de bevolking groot zijn. Het staat nog te bezien of ze in vergelijking met bijvoorbeeld Frankrijk of Duitsland groot zijn, per type zaak en per criminele activiteit die opsporingsmiddelen vergt. Daarin zitten moeilijk te vergelijken elementen. Nederland is een zeer actief land als het om communicatie, transport en dergelijke gaat. Dat geldt voor veel goede dingen, maar helaas ook voor kwade dingen. Waar het afwegingen betreft ben ik ervan overtuigd dat, op het moment dat de Kamer met behulp van het onderzoek of misschien anderszins, een beeld krijgt van de betekenis van telefoontaps en inziet welke betekenis dat heeft voor bijvoorbeeld het afwenden van gevaar, we een behoorlijke kans maken dat de leden met een minder negatief startpunt naar de telefoontap kijken dan nu het geval is. Ondanks de hoge aantallen. Laten we dit dus maar onderzoeken en het gesprek daarover daarna voortzetten. En dan meer specifiek rondom de wetgeving over de herzieningsprocedure. Ik beschik niet over gegevens betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De betrokken diensten hebben die gegevens uiteraard wel. Of die de vorm hebben aangenomen van een statistiek, een tabel of een grafiek, kan ik niet beoordelen. In ieder geval weten de betrokken diensten in welke gevallen zij een machtiging tot de telefoontap hebben gekregen. Ik heb het standpunt verwoord van mijn collega's – dat uiteraard ook het kabinetsstandpunt is – over van het geheime karakter van dit gegeven. Ik heb goed gehoord welke argumenten door de leden naar voren zijn gebracht rond de beoordeling die gemaakt moet worden door de ministers die verantwoordelijk zijn voor deze diensten. Op dit moment kan ik daarom niet anders zeggen dan wat hun standpunt was in reactie op de brief van 20 november jl. Uiteraard zal ik aan mijn collega's overbrengen wat hier naar voren is gebracht en zullen zij de commissie daarover berichten.

Voorzitter: Van Toorenburg

Mevrouw **Peters** (GroenLinks): Ik wacht inderdaad de uitdaging die het onderzoek zal bieden graag af. Er is nog een vraag uit mijn tweede termijn onbeantwoord gebleven: kunnen wij inzicht krijgen in de vraag of de rechter-commissaris ook tapverzoeken afwijst en, zo ja, in welke mate? Dat zou er mede aan kunnen bijdragen in hoeverre ook mijn fractie overtuigd en gerustgesteld zou kunnen worden over de wijze waarop Nederland het tapmiddel inzet.

Minister **Hirsch Ballin**: Ik heb al gezegd dat ik de Kamer zal informeren over de vraagstelling op het moment dat we gaan aanbesteden. Als we dat in een behoorlijke vraagstelling kunnen omzetten of, anders gezegd, als de gegevens daarover op een of andere manier uit de systemen te retraceren zijn, heb ik er uiteraard niets tegen als dat blijkt. Ik wil mevrouw Peters bij voorbaat waarschuwen voor de gedachte dat indien er weinig wordt afgewezen, dit betekent dat het verkeerd is omdat de rechter-commissaris dan niet goed zou toetsen. Ik wil haar ook waarschuwen dat, indien mocht blijken dat er veel wordt afgewezen, de officieren van justitie het dan niet goed zouden doen omdat zij te veel aan de rechter voorleggen. Met dit caveat bij voorbaat ten aanzien van twee mogelijke bevindingen, sta ik uiteraard open voor het onder ogen zien van alle feitelikheden.

De **voorzitter**: Dank aan de minister voor alle uitgebreide antwoorden en dank voor ieders aandacht. Ik sluit het algemeen overleg.